

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2024

Marie Loos

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Hiporehabilitace a mateřská škola

Diplomová práce

Autor: Bc. Marie Loos
Studijní program: Pedagogika předškolního věku se zaměřením na děti se speciálními potřebami
Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba, Ph.D.
Oponent práce: doc. PhDr. Pavel Zíkl, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Marie Loos
Studium:	P22P0870
Studijní program:	N0112A300001 Pedagogika předškolního věku se zaměřením na děti se speciálními potřebami
Studijní obor:	Pedagogika předškolního věku se zaměřením na děti se speciálními potřebami
Název diplomové práce:	Hiporehabilitace a mateřská škola
Název diplomové práce AJ:	Hyporehabilitation and kindergarten

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je porovnání schopnosti dětí naučit se novým pojmům v rámci dopoledního programu vytvořeného s využitím prvků hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi. První část práce objasňuje potřebné pojmy. Definuje zařazení mezi vědní disciplíny, historický kontext oboru, názvosloví, současné specifikace při uplatňování a využívání hiporehabilitace ve vztahu k dětem v mateřských školách. Tvoří tak terminologický základ. Práce dále přibližuje cílové skupiny, kterým primárně je hiporehabilitace určena. Záměrem praktické části je porovnání konkrétních aktivit, uzpůsobených potřebám mateřské školy, aby vyhovovaly práci s dětmi v rámci formálního vzdělávání. Porovnávané výsledky budou vycházet ze shodného dopoledního programu zrealizovaného ve venkovních prostorách dvou mateřských škol za rozdílných podmínek. V jednom případě za využití hiporehabilitačních koní a celého HPSP týmu, ve druhém za využití motivace formou plyšových koní a jednoho lektora HPSP.

Zadávací pracoviště:	Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Kaliba, Ph.D.
Oponent:	doc. PhDr. Pavel Zíkl, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	10.11.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Hiporehabilitace a mateřská škola vypracovala pod vedením vedoucího závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne:

Podpis autora: .....

Anotace

LOOS, Marie. *Hiporehabilitace a mateřská škola*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 75 s. Diplomová práce.

Cílem diplomové práce je porovnání schopnosti dětí naučit se novým pojmům v rámci dopoledního programu vytvořeného s využitím prvků hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi.

První část práce objasňuje potřebné pojmy. Definuje zařazení mezi vědní disciplíny, historický kontext oboru, názvosloví, současné specifikace při uplatňování a využívání hiporehabilitace ve vztahu k dětem v mateřských školách. Tvoří tak terminologický základ. Práce dále přibližuje cílové skupiny, kterým primárně je hiporehabilitace určena.

Záměrem praktické části je porovnání konkrétních aktivit, uzpůsobených potřebám mateřské školy, aby vyhovovaly práci s dětmi v rámci formálního vzdělávání. Porovnávané výsledky budou vycházet ze shodného dopoledního programu zrealizovaného ve venkovních prostorách dvou mateřských škol za rozdílných podmínek. V jednom případě za využití hiporehabilitačních koní a celého HPSP týmu, ve druhém za využití motivace formou plyšových koní a jednoho instruktora HPSP.

Klíčová slova: hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi, učení s asistencí koní, aktivity s koňmi, zoorehabilitace, vzdělávací program, dítě předškolního věku, mateřská škola

Anotation

LOOS, Marie. *Hyporehabilitation and kindergarten*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 75 pp. Diploma Thesis.

The aim of the diploma thesis is the comparison of children's ability to learn new concepts within the morning program created using elements of hyporehabilitation in pedagogical and social practice.

The first part of the work clarifies the necessary terms. It defines classification among scientific disciplines, historical context of the field, nomenclature, current specifications in the application and use of hyporehabilitation in relation to children in kindergartens. It thus forms the terminological basis. The work also provides a closer look at the target groups for whom hyporehabilitation is primarily intended.

The purpose of the practical part is to compare specific activities, adapted to the needs of the kindergarten, to suit work with children within the framework of formal education. The compared results will be based on the same morning program implemented in the outdoor spaces of two kindergartens under different conditions. In one case for the use of hyporehabilitation horses and the entire HPSP team, in the other for the use of motivation in the form of plush horses and one HPSP instructor.

Key words: hyporehabilitation in pedagogical and social practice, horse assisted education, activities with horses, zoorehabilitation, educational program, preschool child, kindergarten

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na Univerzitě Hradec Králové).

Datum :.....

Podpis studenta: .....

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Martinu Kalibovi, Ph.D. za ochotu mi práci vést a cenné rady. Upřímné poděkování dále patří MUDr. Markétě Janatové, Hřebčínu Karlen v zastoupení Lenky Kašparové, pedagogickým pracovníkům MŠ a dětem, kteří se účastnili testování.

Obsah

Seznam použitých zkratek.....	11
Úvod.....	12
1 Hiporehabilitace.....	13
1.1 Hiporehabilitace v kontextu mezi zoorehabilitacemi.....	14
1.1.1 Dělení zoorehabilitace.....	15
1.1.2 Druhy zoorehabilitace podle využívaných zvířat.....	17
1.1.3 Formy zoorehabilitace.....	18
1.2 Historie hiporehabilitace na území ČR a Československa.....	19
1.3 Česká hiporehabilitační společnost.....	19
1.3.1 Další organizace v České republice zabývající se hiporehabilitací.....	20
1.3.2 Příklady vysokých škol dotýkajících se oblasti hiporehabilitace.....	21
1.4 Terminologie hiporehabilitace v ČR podle ČHS.....	22
1.4.1 Vymezení náplně práce osob zapojených v hiporehabilitaci.....	22
1.4.2 HTFE neboli „Hipoterapie ve fyzioterapii a ergoterapii“.....	23
1.4.3 HPSP neboli „Hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi“.....	25
1.4.4 HTP neboli „Hipoterapie v psychiatrii a psychologii“.....	26
1.4.5 Parajezdectví.....	27
1.4.6 Další vzdělávání v ČHS.....	27
1.4.7 Kategorizace hiporehabilitačních středisek.....	28
1.4.8 Zkoušky a certifikace koní.....	28
1.5 Horse assisted education.....	29
1.5.1 Equine assisted learning.....	30
1.6 Výběr zahraničních organizací zabývajících se hiporehabilitací.....	30
2 Mateřská škola a dítě předškolního věku.....	32
2.1 Inkluze v MŠ.....	33
2.2 Ucelená rehabilitace.....	34
2.3 Pedagogické působení ve volném čase.....	35
2.4 HPSP v mateřské škole.....	36
3 Realizace hiporehabilitace v České republice.....	37
3.1 Realizace hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi.....	37
3.1.1 Zázemí střediska.....	38
3.1.2 Vhodný kůň pro HPSP.....	38

3.1.3	Vhodní adepti pro indikaci HPSP	38
3.1.4	Metody a formy HPSP	39
3.1.5	Přínosy HPSP v pedagogice	41
3.1.6	Využití HPSP v mateřské škole	41
3.1.7	Dotazník	43
4	Výzkumná část programu „Koně u nás ve školce“	44
4.1	Cíle a použité metody	44
4.2	Výzkumné otázky	45
4.3	Využití SWOT analýzy	45
4.4	Dopolední vzdělávací program „Koně u nás ve školce“	48
4.4.1	Sestavení vzdělávacího programu	49
4.4.2	Vzdělávací potřeby testovaných skupin	49
4.4.3	Konečná podoba dopoledního programu	50
4.5	Realizace dopoledního programu	53
4.6	Charakteristika zkoumaného souboru	53
4.7	Výsledky testovaného souboru	55
4.7.1	Porovnání výsledků MŠ1 a MŠ2	59
4.8	Vyhodnocení výukového programu	59
5	Interpretace výsledků a diskuze	65
	Závěr	68
	Použitá literatura	69
	Seznam příloh	75

Seznam použitých zkratek

AAA	Animal Assisted Activity; aktivity za asistence zvířat
AAC	Animal Assisted Coaching; koučování a poradenství za asistence zvířat
AACR	Animal Assisted Crisis Response; krizové situace za asistence zvířat
AAE	Animal Assisted Education; vzdělávání za asistence zvířat
AAI	Animal Assisted Intervention; krizová intervence za asistence zvířat
AAT	Animal Assisted Therapy; terapie za asistence zvířat
CEFTA	The Czech Equine Facilitated Therapy Association (zahraniční ekvivalent ČHS)
ČHS	Česká hiporehabilitační společnost
DMO	dětská mozková obrna
EAL	Equine Assisted Learning; učení za asistence koní
HAE	Horse Assisted Education; učení s asistencí koní
HETI	Mezinárodní federace koní ve vzdělávání a terapii (The Federation of Horses in Education and Therapy International)
HPSP	Hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi
HR	hiporehabilitace
HTFE	Hiporehabilitace ve fyzioterapii a ergoterapii
HTP	Hipoterapie v psychiatrii a psychologii
IAHAIO	Mezinárodní asociace pro interakci mezi lidmi a zvířaty (International Association of Human-Animal Interaction Organizations)
KZSH	Klinická zájmová skupina hipoterapie
MZČR	Ministerstvo zdravotnictví České republiky
NCO NZO	Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotních oborů v Brně
PS	Přidružené středisko pod ČHS
RS	Registrované středisko pod ČHS
SDH	Středisko doporučené hiporehabilitace pod ČHS
SHA	Slovenská hipoterapeutická asociace
SPV	Středisko praktické výuky pod ČHS
UNIFY	Unie fyzioterapeutů České republiky
ZP	zdravotní pojišťovna
ZR	zoorehabilitace

Úvod

Potenciál skloubení dětí a koní mi leží v hlavě již několik let. Sama mám s koňmi pozitivní zkušenosti od předškolního věku. S přihlédnutím na vlastní prožitky, zejména však na výzkumy i odbornou literaturu, která se v posledních letech rozšiřuje o jednotlivé studie a rešerše, začíná být zřejmé, že toto spojení může být výzvou pro pedagoga působícího v mateřské škole s odpovídajícím vzděláním i zkušenostmi s koňmi.

V předškolním věku je ta správná doba pro posilování potřebných dovedností, na které dítě navazuje na základní škole a později ve svém životě. Dítě se hrou učí, a proto je úkolem pedagoga vhodně podpořit přirozený zájem dítěte tak, aby se mohlo co nejvíce rozvíjet.

Jednou z možností se nabízí využití hiporehabilitace. Ta přispívá svojí širokou nabídkou primárně dětem s různým oslabením. Takové děti jsou však již běžně zařazovány do kolektivu tříd s ohledem na inkluzi. V pedagogické a sociální praxi hiporehabilitace koresponduje s metodikou Horse Assisted Education (Učení s asistencí koní). V této chvíli vzniká vazba spolu s předškolní pedagogikou a prostor pro zařazení hiporehabilitace v mateřské škole díky cílům, které jmenované oblasti spojují.

Diplomová práce se věnuje orientaci v potřebném názvosloví. Přibližuje vhodné metody, které hiporehabilitace nabízí, vycházející ze specifických potřeb dětí předškolního věku v režimu mateřské školy. Hlavním cílem práce je zjistit a porovnat, s jakým rozdílem budou reagovat zkoumané skupiny dětí ze dvou různých mateřských škol na dopolední program připravený na zahradě mateřské školy. V jednom případě za přítomnosti hiporehabilitačních koní a celého HPSP týmu, ve druhém s použitím motivace formou plyšových koní a jednoho instruktora HPSP.

1 Hiporehabilitace

Odborný název „hiporehabilitace“ je zastřešujícím pojmem vyjadřujícím propojení spolupráce člověka a koně ve specifickém vztahu, kdy dvojice společně vytváří podmínky zlepšující kvalitu života jedincům s nejrůznějším typem oslabení nebo specifickými potřebami. Samotné slovo vzniklo složením slov hipo (hippos = řecky kůň) a rehabilitace (habilis = latinsky schopný), kde předpona „re“ vyjadřuje znovuoobnovení (Votava a kol., 2003). Jedná se tedy o znovuoobnovení ztracených schopností prostřednictvím vlivu koně.

Hiporehabilitace patří mezi metody ucelené rehabilitace. Na rehabilitaci jako takovou lze nahlížet více rozměry. Díky rehabilitaci můžeme docílit úplného vymizení všech důsledků způsobených onemocněním či úrazem. Při komplikovanějších případech dochází k tzv. sekundární prevenci neboli k udržování současného stavu a kompenzaci zachovaných funkcí. Zařazením rehabilitace v dětství působíme na podpoření přirozeného vývoje dítěte a snažíme se o dosažení zdárného fyziologického vývoje, nebo o přiblížení zdravotního stavu zcela zdravým vrstevníkům, tedy nemluvíme o znovuoobnovení. U seniorů rehabilitace přispívá ke zpomalení přirozeného procesu ztráty funkční zdatnosti (Votava a kol., 2003).

Česká republika se dlouhodobě soustředí na „*léčebný přínos hiporehabilitace*“ (Nerandžič, 2006). Terminologický podklad pojmu hiporehabilitace prošel letitým vývojem. Nyní se již význam ustálil a snaží se odpovídat mezinárodnímu slovníku. Od roku 2019 je podle schválené terminologie ČHS označení hiporehabilitace nadřazeným termínem a dělí se na další navazující odvětví hiporehabilitace podle oblasti působení.

„Termín hiporehabilitace v sobě skrývá několik oborů, kde odborník ve své profesi využívá pohyb koňského hřbetu nebo prostředí koně v souladu s rehabilitačním plánem v rámci terapie, výuky nebo sportu“ (© ČHS1, 2015-2024).

Výraznou osobou minulého století, která se zasadila o rozšíření moderní hiporehabilitace, byla dánská drezúrní jezdka Lis Hartel, která dokázala získat druhé místo v Grand Prix drezúře na Olympijských hrách roku 1952 v Helsinkách navzdory ochrnutí dolních končetin v důsledku infekční mozkové obrny. Reakcí na úspěch pohybové nezávislosti bylo založení vlastního hiporehabilitačního střediska (© Lantelme, 2009).

1.1 Hiporehabilitace v kontextu mezi zoorehabilitacemi

V České republice je pro vyjádření spolupráce zvířete a člověka používáno nejednotné označení vyplývající z rozdílných možností využití popisovaného spojení, které lze těžko zobecnit. Terminologické ukotvení se různí, a to nejen v naší zemi. Někteří autoři používají pojmy zooterapie (Bicková, 2020) nebo animoterapie, které jsou užívány jako ekvivalenty slova zoorehabilitace. Podle Nerandžiče animoterapie označuje větší soustředěnost na léčebné působení zvířat (Nerandžič, 2006). Ještě na začátku milénia náleželo slovo „terapie“ v jakémkoli dalším spojení termínů výlučně k medicínským oborům (Machová a kol., 2021).

„U rehabilitace přicházejí v úvahu kromě přímých léčebných zákroků i jiné, cíl je „sociocentricky orientovaný.“ nebo „Pojem rehabilitace je mnohem širší a přesahuje z tradiční medicíny do sféry sociální, pedagogické, výchovné, pracovní a dalších, možno říci přímo politických oblastí. Rehabilitace je celospolečenský vztah k osobám, jejichž zdravotní kondice jim neumožňuje vykonávat některé aktivity, které potřebují ke své nezávislé existenci“ (Müller a kol., 2014). Toto pojetí koresponduje s odvětvím hiporehabilitace, kde je označení „rehabilitace“ zavedeno jako zastřešující (Müller a kol., 2014).

Podle e-learningových standardů ČHS pro HPSP je *„zoorehabilitace podpůrná metoda, při které zvíře napomáhá ke zlepšení ve fyzické, psychické a sociální oblasti. Pro tuto metodu jsou běžně používány také termíny zooterapie nebo animoterapie, i když intervenci neprovádí vždy terapeut a může být založena na jiných metodách, například na pedagogické nebo aktivizační činnosti“ (© Janatová a kol., 2024).*

Podstatou oboru je cílené zapojení činností se zvířaty do života klientů se znevýhodněním libovolného věku. *„V sociálních službách i ve zdravotnictví je hojně využívána řada typů zooterapie, v různé podobě a s využitím různých metod.“ (MZČR Zooterapie, 2023). Díky tomu se nabízí využití ZR u lidí s rozmanitými diagnózami a možnost realizace v prostředí nemocnic, domovů pro seniory, stacionářů, ústavů, škol, ambulancí apod. Přítomnost zvířete, které vzbuzuje zájem většiny klientů, lze využít více směry. Zvíře v roli „motivačního prvku“ najde své uplatnění v pedagogických, psychologických a sociálních oblastech. Dalším faktorem je vliv na fyzické a fyziologické zdraví klienta. „Zoorehabilitace je tedy souhrn aktivit a činností, při kterých je ve prospěch fyzického i psychického zdraví klienta úmyslně zapojováno zvíře do jeho rehabilitace“ (Machová a kol., 2021).*

Základním principem služby vedené se zvířaty je vždy vzájemné propojení působení zvířete v roli ko-terapeuta, člena týmu, který svojí přítomností přispívá k průběhu sezení a člověka na místě odborníka, terapeuta nebo příslušníka multidisciplinárního týmu ve vedoucí roli (Bicková a kol., 2020).

„V legislativě ČR není dosud (až na výjimky) ustanovena jednotná metodika zoorehabilitace se zapojením zvířat“ (Machová a kol, 2021). Podobně samotné provozování ZR nepatří mezi oficiální právem uznávané typy zdravotní péče. Její provádění však podléhá respektování konkrétních norem a pravidel zanesených v právním řádu ČR (Machová a kol, 2021).

Jmenovitě se jedná o normy, které se vztahují pro chování lidí ke zvířatům zajišťujícím „welfare“ (tzn. životní pohodu zvířat) a ochranu zvířat; zákony upravující vstup zvířat do prostor, kde je praktikována ZR; zákony zaměřené na zdraví zvířat, veterinární péči, chov zvířat a pohyb zvířat po veřejných prostorech; právní předpisy zajišťující systém ochrany zvířat podle Ministerstva zemědělství v ČR; údaje související s GDPR podle Nařízení evropského parlamentu a Rady EU, zákony o dobrovolnické službě v případě realizace ZR dobrovolnickou formou; zákony o sociálních službách; prováděcí vyhláška pokud se jedná o poskytování sociálních služeb nebo zákony pro práci s dětmi; seznámení s vyhláškami a směrnicemi místní organizace. Vždy záleží na formě a metodě poskytované služby za pomoci zvířat a dále na cílové skupině klientů (Bicková a kol., 2020).

1.1.1 Dělení zoorehabilitace

Organizace Pet Partners založena roku 1977 (dříve Delta Society) v 90. letech vypracovala praktické standardy pro aktivity prostřednictvím zvířat, jejichž základem byly pracovní programy AAA, aktivity za asistence zvířat, zaměřené především na činnosti zprostředkované laikem nebo odborníkem zlepšujícího kvalitu života klientů a AAT, terapie za asistence zvířat, kterou mohl vykonávat pouze odborně vzdělaný terapeut pracující ve své profesi (Nerandžič, 2006).

Výše uvedené rozdělení bylo rozšířeno. V mezinárodním kontextu je pro všechny druhy ZR považováno za stěžejní terminologické vymezení mezinárodní organizace IAHAIO v dosud aktuálním dokumentu „White paper“ z roku 2014. Jako zastřešující název slouží AAI neboli *Intervence za pomoci zvířat*, které jsou dále specifikovány na AAT čili *Terapie za pomoci zvířat*, AAE neboli *Vzdělávání za pomoci zvířat* a AAC neboli *Koučování za pomoci zvířat* přidané k výčtu roku 2018. Za druhou část skupiny intervencí

se považují AAA, tedy *Aktivita za pomoci zvířat* (© IAHAIO, 2014-2018). Někteří uvádí jako přidruženou metodu k AAC ještě AACR neboli *Krizovou intervencí za účasti zvířat* poskytovanou lidem, kteří zažili krizovou situaci. Využívá výhradně působení speciálně cvičeného a vedeného psa (Bicková a kol., 2020).

a) AAI = Animal Assisted Intervention

„*Intervence za pomoci zvířat*“ zahrnuje a začleňuje zvířata s cílem dosáhnout terapeutických výsledků u skupin na které cílí ze služeb v oblasti zdravotnictví, vzdělávání a pomáhajících profesí. Začleňuje do sebe metody AAT a AAE, případně AAA. Intervence by měly probíhat interdisciplinárním způsobem.

b) AAT = Animal Assisted Therapy

„*Terapie za pomoci zvířat*“ je poskytována profesionály, kteří mohou být z oblasti zdravotnictví, vzdělávání nebo pomáhajících služeb. Průběh intervence je individuální, zahrnován do odborné dokumentace a je měřitelný. Jedná se o cíleně orientovanou, plánovanou a strukturovanou terapeutickou intervencí, ve které se zvíře stává nedílnou součástí léčebného procesu pod vedením odborníka. Konkrétní cíle podporují rozvoj klienta a jsou začleněny do jeho léčebného či rehabilitačního plánu.

c) AAE = Animal Assisted Education

„*Vzdělávání za pomoci zvířat*“ je poskytováno odborníky na vzdělávání a související služby. Může být prováděno kvalifikovanými učiteli všeobecného a speciálního vzdělávání. Jedná se o cíleně orientovanou, plánovanou a strukturovanou intervencí, která je vždy měřena a zaznamenávána. Pedagog musí mít odpovídající znalosti se zapojením zvířat do intervenčního procesu. Mezi hlavní cíle patří např. zvýšení motivace k učení, osobnostní rozvoj, působení na prosociální chování a klima kolektivu, zážitkové učení.

d) AAA = Animal Assisted Activity

„*Aktivita za pomoci zvířat*“ zahrnují neformální interakce a návštěvy realizované nejčastěji dobrovolnickým týmem, který absolvoval alespoň úvodní školení a přípravu v dané oblasti. Léčebné cíle stanoveny nejsou, činnost je zaměřena na motivační, edukační, výchovné nebo rekreační cíle. Klientům přináší potěšení a nové zkušenosti pro zlepšení kvality jejich života. Dobrovolnický tým může spolupracovat s odborníky, v tomto případě se účastní AAT nebo AAE pod vedením odborníka ve své profesi. AAA mohou probíhat u klientů ze sociálních, zdravotnických nebo vzdělávacích služeb.

e) AAC = Animal Assisted Coaching

„*Koučování a poradenství za pomoci zvířat*“ provozují formálně vyškolení profesionálové s licenci školitelů nebo poradců, kteří mají odborné zkušenosti. Jedná se o cílenou, plánovanou a strukturovanou intervenci za pomoci zvířat, kde je samotný intervenční pokrok zaznamenáván a zahrnut do dokumentace. AAC se zaměřuje na podpoření osobního růstu, porozumění a posílení schopností klientů, posílení sociálních dovedností, nebo sociálního a emočního fungování klienta.

Další náhled na ZR nabízí rozdělení do pěti metod profesionální terapeutické práce za asistence zvířat podle Otterstedta, které může být svým odstupňováním dobrou inspirací pro praxi (Otterstedt, 2007 in Bicková a kol., 2020):

Metoda volného pohybu popisuje nejpřirozenější podobu kontaktu mezi člověkem a zvířetem ve volnosti, díky které dochází mezi oběma stranami k rozvoji vzájemného dialogu.

Metoda s útočištěm (neboli s ochranou) odděluje prostor zvířete a samotného klienta využitím např. ohradky, ve které je zvíře drženo. Nabízí tak pocit bezpečí při počátečním navazování kontaktu se zvířetem a také umožňuje jeho pozorování.

Metoda mostu využívá zprostředkování přímého kontaktu klienta se zvířetem prostřednictvím terapeuta samotného nebo předmětu, např. vodítka či větvičky. Cílem této metody je umožnění přímého taktilního vjemu.

Metoda prezence umožňuje bezprostřední a přímý kontakt se zvířetem za dodržení všech bezpečnostních podmínek. Nabízí dostatečné poznání zvířete, navázání přímého kontaktu se zvířetem a rozvíjení komunikace klienta a jeho průvodce.

Metoda integrace je poslední metodou, která umožňuje využití zvířete jako součást pedagogické a terapeutické metody působící na klienta. Zvíře je integrováno do existujícího konceptu jako živý a pomocný asistent terapeuta.

1.1.2 Druhy zoorehabilitace podle využívaných zvířat

Léčba za pomoci zvířat má v dnešním světě své pevné místo. Hiporehabilitace spolu s canisterapií a felinoterapií patří mezi nejrozšířenější formy zooterapie (Velemínský, 2007).

- Canisterapie využívá působení psa na člověka. Jejím obecným cílem je rozvoj a podpora klienta, která může mít zvoleným typem interakce nejrůznější podobu (Velemínský, 2007).
- Hiporehabilitace spolupracuje s koněm. Jako jediná využívá vlivu samotného zvířete a dále jeho pohybu hřbetu v kroku prostřednictvím přenosu pohybu na klienta. Popis působení metod hiporehabilitace je nejpropracovanější (Nerandžič, 2006).
- Felinoterapie využívá léčebného působení kočky.
- Delfinoterapie využívá léčebného působení delfína.
- Lamaterapie využívá léčebného působení lamy.
- Insektoterapie využívá léčebného působení hmyzu (Nerandžič, 2006).
- Ornitoterapie využívá léčebného působení ptactva (např, exotického nebo drůbeže).
- Caviaterapie využívá léčebného působení morčat (Machová a kol., 2021).
- Terapie formou malých domácích zvířat neboli petterapie zprostředkovává kontakt s malými savci, akvarijními rybičkami, plazy a obojživelníky (Machová a kol., 2021).
- Terapie praktikovaná na farmách zprostředkovává kontakt s hospodářskými zvířaty včetně psů, koní a koček (Machová a kol., 2021).
- Terapie formou volně žijících zvířat probíhá v přírodě (Nerandžič, 2006).
- Terapie formou exotických zvířat probíhá například v zoo (Nerandžič, 2006).

1.1.3 Formy zoorehabilitace

Zoorehabilitace probíhá nejčastěji individuálně nebo ve skupině. Vždy bývají zohledněny konkrétní cíle intervence, možnosti klienta a využívaného zvířete. Rozlišujeme čtyři formy spolupráce (Bicková a kol., 2020):

Návštěvní program využívá pravidelných návštěv speciálního týmu přímo v zařízení nebo domácnosti klienta. Případně může docházet k návštěvám v neutrálních prostorách, nebo za týmem dochází klient sám. V ČR se jedná o nejrozšířenější formu zoorehabilitace.

Jednorázové aktivity probíhají díky projevenému zájmu, a to jednou nebo krátkodobě formou prezentací, přednášek nebo ukázek a slouží pro uzavřené skupiny klientů, případně pro širokou veřejnost.

Pobytový program může být jednorázový, opakovaný nebo pravidelný a nabízí působení zvířat přímo ve specializovaných zařízeních. Probíhá formou pobytů a táborů s ozdravným,

poznávacím, vzdělávacím nebo dalším programem a využívá působení intenzivního kontaktu klienta se zvířetem, které je umocněno změnou prostředí oproti běžnému režimu klienta.

Rezidenční program je formou zoorehabilitace využívající umístění zvířete natrvalo přímo v prostorách organizace. Mezi vhodná zvířata patří drobní papoušci, savci a terarijní zvířata.

1.2 Historie hiporehabilitace na území ČR a Československa

Začátky hiporehabilitace se u nás datují kolem roku 1880 (Velemínský, 2007). Další zmínkou je rok 1947, kdy byly léčeny především pohybové poruchy v souvislosti s poliomyelitidou. Významným průkopníkem byl RNDr. Otakar Leinský, který zahájil novodobou hipoterapii prolnutou s chovem koní plemene hucul. V roce 1976 tak ve Zmrzlíku u Prahy, ve spolupráci s profesorem Karlem Lewitem, započalo svoji činnost dosud fungující hiporehabilitační středisko Hucul Club (© Hucul Club, 2024). V roce 1979 rozšířila Helena Lewitová hipoterapii do rehabilitačního ústavu pro dětské klienty v Chuchelné u Opavy, kam dovezla dva koně. Využívala zde svoji metodiku a zkušenosti ze zahraničí, po několika letech však opět odcestovala. Roku 1987 vyšly články o možnostech léčby pacientů s pomocí koní, publikované v časopise Jezdectví MUDr. Liou Vašíčkovou-Frantalovou, působící v Hamzově dětské léčebně v Košumberku. Několik let před vydáním článků se jí podařilo nahlédnout do dokumentů z mezinárodního kongresu v Miláně zabývajících se rehabilitací pomocí koně. Roku 1988 seděli první pacienti z léčebny na koni a téhož roku PaedDr. Petr Štainigl zorganizoval konferenci propojující poznatky a kontakty napříč zemí (ČHS, 2021).

1.3 Česká hiporehabilitační společnost

Roku 1991 došlo k založení Hiporehabilitační společnosti se sídlem v Hamzově dětské léčebně v čele s MUDr. Liou Frantalovou. Ke vzniku došlo ve spolupráci s odborníky jako MUDr. Luborem Zahrádkou a MUDr. Janem Klikem (Ústav sociální péče Zbůch u Plzně), RNDr. Otakarem Leinským, MUDr. Zdeňkem Bašným (Psychiatrická léčebna Praha Bohnice), MUDr. Janou Kulichovou, Vandou Caskovou, Hanou Hermannovou a mnoha dalšími. Členové sdíleli své poznatky a získávali cenné zkušenosti z každodenní praxe. Vznikala nová centra, probíhaly další konference a společná snaha o systém, jak hiporehabilitaci etablovat. Od roku 1994 začal pravidelně vycházet časopis „HIPOrehabilitace“, který vyšel roku 2019 naposledy. Mezi lety 1994-1995 došlo k rozdělení na Českou a Slovenskou hiporehabilitační společnost (ČHS, 2021). Slovenská se ještě roku 1995 přejmenovala na Slovenskou hipoterapeutickou asociaci (© SHA, 1993-2024).

S rostoucím zájmem o hiporehabilitaci vznikly webové stránky. Současné sídlo ČHS bylo od roku 2008 stanoveno jako virtuální na Mendelově univerzitě v Brně (ČHS, 2021).

Česká hiporehabilitační společnost v roce 2021 slavila 30 let své existence. Stala se stabilní organizací, která se zasadila o „rozvoj, propagaci a zkvalitňování metodiky hiporehabilitace“ (Jiskrová, 2010) a je zastřešující společností pro více než 70 hiporehabilitačních center v České republice. Vizí ČHS je stát se nezávislou organizací, která garantuje odbornou praxi. ČHS má stálou nabídku kurzů a workshopů pro získání a rozšíření vzdělání, spolupracuje s vysokými školami. Každoročně pořádá konference, na kterých se diskutuje a prezentuje aktuální dění, probíhají pravidelné webináře. Zájemcům je nabízena i poradenská činnost v případě potřeby. Také posuzuje způsobilost koní vhodných pro hiporehabilitaci. Jejím cílem je uznání hiporehabilitace jako léčebné a pedagogické metody s uplatněním rovněž v sociální oblasti a zprostředkovávání kvalitní terapie na profesionální úrovni.

ČHS působí také v zahraničí. Podílí se na vývoji mezinárodně užívaného názvosloví, vzájemné spolupráci a výměně zkušeností. Průlomové je působení na pohybový aparát u dětí v raném věku, a to již od tří měsíců věku. Přesněji se jedná o odborně vedené jednotky hiporehabilitace spolu s proškoleným terapeutem. Tento postup je ve světě ojedinělý a díky značným pozitivním výsledkům se o něj ČHS aktivně sdílí.

(© ČHS2, 2015-2024)

1.3.1 Další organizace v České republice zabývající se hiporehabilitací

V České republice jsou zastoupeny také organizace, které nejsou členskými středisky ČHS. Níže je stručná charakteristika nejvýrazněji působícího střediska, které se dlouhodobě orientuje na využití koně v hipoterapii, tedy na využití pohybu koňského hřbetu jakožto balanční plochy pro klienty převážně dětského věku s problémy v oblasti pohybového aparátu s neurologickými a ortopedickými diagnózami (© Mirákl). Podle ČHS koresponduje směr jeho zaměření s hipoterapií ve fyzioterapii a ergoterapii.

Centrum hiporehabilitace Mirákl, o.p.s.

Občanské sdružení Mirákl vzniklo v roce 2012. Od roku 2018 je nestátním zdravotnickým zařízením. Patří ke „Klinické zájmové skupině hipoterapie“ spadající pod Unii fyzioterapeutů ČR „UNIFY“. Spolupracuje s některými vysokými školami. V roce 2014 vytvořilo „Metodiku hipoterapie u dětské mozkové obrny“, jejímž schválením MZ ČR došlo k uznání hipoterapie jako oficiální fyzioterapeutické léčebné metody hrazené pojišťovny klientům

s DMO. Lze ji vykáázat jako metodu kineziologie II. podle kódu ZP 21 221. Středisko získalo do roku 2024 akreditaci pro pořádání kurzu „Hipoterapie u DMO“. Zda proběhne další prodloužení akreditace je v jednání (© Mirákl).

UNIFY

„UNIFY ČR je profesní organizací fyzioterapeutů“ (© UNIFY ČR), která byla založena roku 1991. Sdružuje jednotlivé zájmové skupiny, chrání profesní zájmy fyzioterapeutů a rozvíjí obor fyzioterapie po teoretické i praktické stránce. Zabývá se zajištěním odborného vzdělávání a tím garantuje kvalitu svým klientům v souladu s platnými standardy péče o pacienty (© UNIFY ČR).

1.3.2 Příklady vysokých škol dotýkajících se oblasti hiporehabilitace

Po absolvování nabízeného studia na vybraných vysokých školách lze znalosti v oboru hiporehabilitace hodnotit a využívat jako odpovídající ke vzdělání pro činnost Asistenta v hiporehabilitaci pod ČHS. Níže je uveden výčet vysokých škol, kde je hiporehabilitace zařazena do studijního plánu.

- **Česká zemědělská univerzita v Praze**

S hiporehabilitací se na ČZU setkáme při bakalářském studiu „Zoorehabilitace a asistenčních aktivit se zvířaty“ v předmětu „Využití zvířat v zoorehabilitaci“. Další varianty přináší Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů. Při prezenčním nebo kombinovaném studiu programu „Chov zájmových zvířat“ se specializací v oboru „Chov koní“ je hiporehabilitace zařazena jako samostatný předmět třetího ročníku a lze z ní složit státní závěrečnou zkoušku. Dalším studijním programem je „Zoorehabilitace a asistenční aktivity se zvířaty“, kde je ve třetím ročníku zařazen volitelný předmět „Praktická hipoterapie ve fyzioterapii u dětí“ a předmět „Hiporehabilitace“, ze kterého lze opět složit státní závěrečnou zkoušku pojmenovanou jako „Využití zvířat v zoorehabilitaci“. Při studiu programu „Zootechnika“ oboru „Chov koní“ je ve třetím ročníku zařazena „Hiporehabilitace“ a „Praktické využití koní v hiporehabilitaci“ (© Česká zemědělská univerzita, 2023).

- **2. Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze**

Předmět „Hipoterapie“ je možné studovat na 2LF UK jako volitelný v prvním, případně druhém ročníku bakalářského studia „Fyzioterapie“ katedry „Klinika rehabilitace a tělovýchovného lékařství“ (© Univerzita Karlova, SIS, 2024).

- **3. Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze**

Na 3LF UK lze studovat ve druhém nebo třetím ročníku bakalářského studia „Fyzioterapie“ katedry „Klinika rehabilitačního lékařství“ volitelný předmět „Hipoterapie u DMO jako metoda na neurofyziologickém podkladě“ (© Univerzita Karlova, SIS, 2024).

- **Mendelova univerzita v Brně**

Předmět „Hiporehabilitace“ je zařazený při navazujícím magisterském studiu „Agronomické fakulty“ do studijního programu „Zootechnika – specializace Chov koní a agroturistika“ jako součást povinně volitelných předmětů (© Mendelova univerzita v Brně, 2024).

1.4 Terminologie hiporehabilitace v ČR podle ČHS

Od vzniku ČHS došlo několikrát ke změně terminologických pojmů. Aktuální rozdělení hiporehabilitace bylo ustáleno roku 2019 s účinností od 1. 1. 2020. Reaguje tak na mezinárodní snahu hiporehabilitačních center o sjednocení používaných pojmů. Orientace v jednotlivých modelech HR a nabízených službách prostřednictvím profesionálů je snazší a více zřejmá (ČHS, 2021).

Současné dělení HR s mezinárodním přesahem (ČHS, 2021):

- Hiporehabilitace (HR)
  - Equine Facilitated Therapies and Activities
- Česká hiporehabilitační společnost (ČHS)
  - The Czech Equine Facilitated Therapy Association (CEFTA)
- Hipoterapie ve fyzioterapii a ergoterapii (HTFE)
  - Equine Facilitated Physiotherapy and Occupational Therapy
- Hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi (HPSP)
  - Equine Facilitated Learning and Social care
- Hipoterapie v psychiatrii a psychologii (HTP)
  - Equine Facilitated Psychiatry and Psychology
- Parajezdectví
  - Para-equestrian Riding

1.4.1 Vymezení náplně práce osob zapojených v hiporehabilitaci

Terapeut je náležitě proškolená osoba s vyhovujícími osobnostními předpoklady, která vede hiporehabilitační jednotku a rozhoduje o její náplni. Působí v oblasti HTFE nebo HTP.

Instruktor působí v oblasti HPSP, je náležitě proškolený a splňuje osobnostními předpoklady. Zodpovídá za proces HPSP, vede hiporehabilitační jednotku a rozhoduje o její náplni.

Cvičitel koní pro hiporehabilitaci je vyškolená osoba, která připravuje koně pro hiporehabilitační účely. Může působit i jako vodič koně.

Asistent v hiporehabilitaci je proškolená osoba, která pomáhá vedoucímu pracovníkovi v průběhu hiporehabilitační lekce.

Vodič koně je plnoletá proškolená osoba, která odpovídá za hiporehabilitačního koně během hiporehabilitační jednotky a vede jej. Může jím být i cvičitel koně.

Garant péče rozhoduje o vhodnosti zařazení konkrétního klienta do hiporehabilitace. Je jím ošetřující, případně praktický lékař. U dětí zařazovaných pro HTP navíc doporučení z Pedagogicko-psychologické poradny nebo od speciálního pedagoga.

Lonžér je členem týmu pro parajezdectví, který obstarává pohyb hiporehabilitačního koně při trénincích i soutěžích. Pro výkon této funkce musí mít splněnou lonžovací zkoušku.

Klasifikátor handicapu je specialistou ve svém oboru působící v odvětví parajezdectví. Posuzuje zařazení paraspportovců do konkrétních tříd podle rozsahu jejich handicapu. Může jím být fyzioterapeut nebo lékař.

Rozhodčí, působící v parajezdectví, je proškolenou osobou, která dohlíží na dodržování určených pravidel parajezdectví a rozhoduje o výsledcích jednotlivých soutěží.

(© ČHS3, 2015-2024)

1.4.2 HTFE neboli „Hipoterapie ve fyzioterapii a ergoterapii“

Složení HTFE týmu:

terapeut HTFE + HR kůň + asistent HR + vodič koně + cvičitel koní HR + garant péče*

(* zpráva od ošetřujícího lékaře – ortoped, lékař specialista)

Požadované vzdělání:

HTFE může vykonávat terapeut, který získal odbornou způsobilost k výkonu povolání fyzioterapeuta/ergoterapeuta podle zákona č. 96/2004 a dále absolvoval specializační kurz HTFE pod ČHS (nebo podle dřívějšího názvosloví nebo studoval HR na NCO NZO v Brně).

Charakteristika:

Hipoterapie ve fyzioterapii a ergoterapii se zaměřuje na oblast zdravotnictví a patří mezi fyzioterapeutické metody. Jako léčebný prostředek využívá pohybu hřbetu kráčejícího koně v kroku, který je střídavý, rytmický a cyklicky se opakující. Díky tomu ovlivňuje senzorické, neuromotorické a kognitivní funkce klienta, který na koni zaujímá pasivní, terapeutem určenou, polohu. Ta poskytuje tzv. multisenzorickou aferentní stimulaci neboli vícenásobný přenos informací smyslových vjemů do mozku, který přímo ovlivňuje motorické chování klienta aktivací všech řídicích úrovní CNS reagujících v důsledku rovnovážných reakcí.

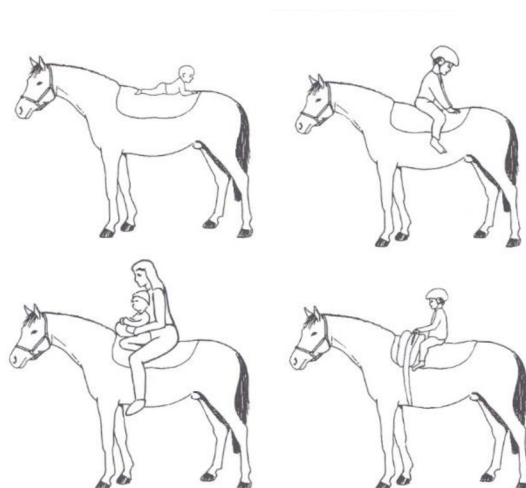
Díky podobnému stereotypu chůze koně a člověka může u znevýhodněného klienta sedícího na koni dojít k simulaci okolností zdravého vzorce chůze, a proto může docházet k pokrokům při rehabilitaci poruch koordinace, rovnováhy a vývoje vzpřimování.

Specifikace:

HTFE lze využívat pod vedením specialisty v oboru již od 3 měsíců věku. Zařazování u dětí v raném věku přináší značné pokroky. ČR je průkopníkem takovéto praxe ve světě.

Zařazení klienta do HTFE může proběhnout pouze na základě písemného souhlasu lékaře a vstupního vyšetření fyzioterapeuta nebo ergoterapeuta. Terapeut HTFE dále vybírá vhodného koně, určuje polohu na koni, tempo kráčejícího koně a délku celé intervence. Musí být přítomen při každé terapeutické jednotce.

(© ČHS4, 2015-2024)

Obrázek 1: Základní polohy na koni při HTFE podle manželů Liznových (Bicková, 2020)

1.4.3 HPSP neboli „Hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi“

Složení HPSP týmu:

instruktor HPSP + HR kůň + asistent HR + cvičitel jezdeckví pro HR

Požadované vzdělání:

HPSP může vykonávat absolvent s pedagogickým vzděláním všech stupňů a zaměření, nebo s jiným vzděláním doplněným absolvováním pedagogického minima, asistent pedagoga, sociální pracovník, pracovník v sociálních službách, absolvent zoorehabilitačních oborů VŠ, dále psycholog, lékař nebo jiný terapeut s odpovídajícím výcvikem, který absolvoval specializační kurz HPSP (případně kurzu podle dříve užívaného názvosloví) pod ČHS.

Charakteristika:

Hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi využívá kontaktu s prostředím kolem koní i koně samotným. „*Představuje metodu pedagogiky, speciální pedagogiky, sociální pedagogiky a sociální práce*“ (Bicková, 2020).

Využití této disciplíny je rozmanité. Uplatnění nalezne u klientů diagnostikovaných podle „Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví“ (ÚZIS ČR, 2022). Pracuje s osobami s mentálním, smyslovým nebo fyzickým znevýhodněním, s poruchami chování, učení nebo u rizikových a sociálně znevýhodněných skupin různého věku.

Rozvíjí sociální schopnosti a dovednosti, snižuje rizika sociálního vyloučení, zlepšuje psychickou a fyzickou kondici, má pozitivní vliv na schopnost sebekontroly a soběstačnosti. Umožňuje a učí smysluplně trávit volný čas. Veliký potenciál nabízí při usnadnění edukačních procesů, například v zážitkové pedagogice a v působení prostřednictvím pedagogických aktivit.

Specifikace:

Zařazení do HPSP lze v jakémkoli věku a zodpovídá za ně instruktor HPSP. Motivace, vznikající díky interakci s koněm a odborně vedeným procesem HPSP, je výraznou pomocí při zapojení klientů do běžného života a ve zlepšování jeho kvality. V pedagogice nabízí široké uplatnění ve využití koně jako motivačního prvku nebo podnětu k práci ve skupině a vytvoření spolupráce.

(© ČHS5, 2015-2024)

1.4.4 HTP neboli „Hipoterapie v psychiatrii a psychologii“

Složení HTP týmu:

terapeut HTP + HR kůň + cvičitel koní + vodič / asistent HR (podle potřeby) + garant péče*

(*zpráva od ošetřujícího lékaře – psychiatr, praktický lékař, lékař specialista; u dětí navíc zpráva z PPP nebo od speciálního pedagoga)

Požadované vzdělání:

Absolvent SŠ s maturitou v oboru, lékař se specializací v oboru psychiatrie, klinický psycholog, terapeut s psychoterapeutickým výcvikem akreditovaným MZ ČR, psychiatrická sestra a následné absolvování specializačního kurzu HTP (případně kurzu podle dříve užívaného názvosloví) pod ČHS.

Charakteristika:

HTP je zahrnuta do komplexních léčebných metod psychoterapie a patří mezi její integrativní směry tím, že zohledňuje prožitek a jedinečnost klienta. Pomáhá lidem s duševními nemocemi, psychickými potížemi, využití nabízí lidem prožívajícím obtížné životní situace.

Lze pozorovat podobnost s metodou HPSP, pracuje však s mnohem komplikovanějšími příběhy a situacemi, kde je třeba vhledu a flexibility terapeuta. Kůň zastává úlohu „spoluterapeuta“, přes kterého klient dostává odvalu komunikovat. Prostředí kolem koní napomáhá sebedůvěře, podporuje komunikaci, pracovní morálku a schopnost spolupráce.

Kůň každému člověku zrcadlí jeho vlastní chování a díky rozvinutým sociálním vztahům a komunikaci ve stádě, které jsou však čitelné a s jasnými pravidly, učí klienty pravidlům společenského života.

Specifikace:

Terapie mohou probíhat individuálně, častější je však využití skupinové formy například v léčebnách nebo psychiatrických nemocnicích. Spolupráce kolem koní upevňuje vzájemné společenské vazby, pomáhá odstraňovat agresivní projevy a další nežádoucí prvky chování.

(© ČHS6, 2015-2024)

1.4.5 Parajezdectví

Složení týmu pro parajezdectví:

cvičitel koní + instruktor HR / terapeut HR + HR kůň + asistent + lonžér

Sestava týmu je odvislá od koncové disciplíny, které se handicapovaný jezdec věnuje. Ke spolupráci dochází obvykle přes hiporehabilitační středisko. Ve specializovaných soutěžích figurují klasifikátor handicapu a rozhodčí.

Charakteristika:

Parajezdectví je oborem HR, které se zaměřuje na aktivní ježdění jezdců se znevýhodněním zdravotního nebo sociálního charakteru nebo se specifickými potřebami, za použití speciálních pomůcek nebo změněné techniky jízdy s ohledem na jeho možnosti. Svým cílem i pojetím se snaží přiblížit klasickému ježdění, podle něhož se dělí na konkrétní disciplíny:

Paradrezura odpovídá klasické drezuře, kde je cílem předvedení svého koně při drezúrní úloze na drezúrním obdélníku.

Paraparkur je skokovou soutěží, kde má dvojice jezdec a kůň za cíl překonat rozmístěné překážky. Jezdí se jednotlivě nebo v páru a to tak, že parajezdec následuje zdravého jezdce.

Paravoltiž je gymnastikou na koni. Využívá, stejně jako klasická voltiž, pohybu koně vedeného lonžérem po kruhu o průměru 15–18 m, který nenese sedlo, ale dečku a voltižní madla. Cvičit na koni mohou jednotlivci, dvojice nebo skupiny 3-4 cvičenců.

Paravozatajství odpovídá vozatajství, které se věnuje ovládnutí koně v zápřeží, a to samostatně za využití speciálních pomůcek nebo pod odborným dozorem.

Parawestern svým zaměřením koresponduje s klasickými westernovými disciplínami a s tímto odvětvím i dále spolupracuje.

(© ČHS7, 2015-2024)

1.4.6 Další vzdělávání v ČHS

Nabídka základních kurzů ČHS je doplněna o „Kurz hiporehabilitace v kontaktní terapii“, který vznikl jako reakce na rostoucí zájem o obor z řad laiků bez dostatečného vzdělání. „Kurz Asistent v hiporehabilitaci“ je vhodný pro zájemce s cílem zapojit se v konkrétním středisku jako pomocná síla proškoleného personálu. Mezi nadstavbové kurzy patří

„Hipoterapie ve fyzioterapii a ergoterapii v rané péči“ a kurz „Praktický asistent v hiporehabilitaci“ (© ČHS8, 2015-2024).

1.4.7 Kategorizace hiporehabilitačních středisek

Jednotlivá členská střediska ČHS jsou od roku 2015 rozlišována systémem „Kategorizace členských středisek“ podle své vybavenosti a nabídky služeb a jsou dostupná na webu ČHS (© ČHS 9, 2015-2024):

- Středisko praktické výuky „SPV“ provozuje hiporehabilitaci, zprostředkovává vzdělání zájemcům o hiporehabilitaci a umožňuje odbornou praxi. Terapeuti nebo instruktoři s požadovaným vzděláním působí v oboru minimálně 5 let. Hiporehabilitační koně mají složenou „Specializační zkoušku pro koně a pony zařazené v hiporehabilitaci“ nebo registraci pro parajezdectví.
- Středisko doporučené hiporehabilitace „SDH“ provozuje hiporehabilitaci, terapeuti a instruktoři mají požadované vzdělání, hiporehabilitační koně mají složenou „Specializační zkoušku“ nebo registraci pro parajezdectví.
- Registrované středisko „RS“ provozuje hiporehabilitaci, terapeuti a instruktoři mají požadované vzdělání, hiporehabilitační koně nemají certifikaci.
- Přidružené středisko „PS“ nemusí ke své činnosti využívat koně, ale pracuje s jinými zvířaty nebo jeho členové nesplňují kvalifikační a odborné požadavky.

1.4.8 Zkoušky a certifikace koní

„Specializační zkouška pro koně a pony zařazené v hiporehabilitaci“ je vázána na provozovatele hiporehabilitace. Probíhá přímo ve středisku hiporehabilitace, kde kůň působí. Kůň musí být minimálně pětiletý, valach nebo klisna. Není brán zřetel na velikost koně ani na jeho plemennou příslušnost. Licence je udělována na dobu 5 let. Na základě úspěšného složení Specializační zkoušky obdrží žadatel certifikát koně neboli „Licenci“ (© ČHS10, 2015-2024).

Obrázek 2: Průběh „Specializační zkoušky“ ve Středisku SDH Karlen (vlastní fotografie)

1.5 Horse assisted education

Metoda vzdělávání „Horse assisted education“, volným překladem „Učení s asistencí koní“, se postupně rozšířila přibližně do 40 zemí celého světa. Své kořeny má v Německu. Gerhard Jess Kreb založil roku 2004 stejnojmennou organizaci s mezinárodním působením a současně zastává roli prezidenta společnosti. EAHAЕ, celým názvem „International Association for Horse Assisted Education“ nabízí již prověřenou metodiku určenou primárně odvětvím s manažerskými dovednostmi, osobnostním a profesním rozvojem. Zaměřuje se především na úkoly vedení, týmový úspěch a rozvoj osobnosti (© EAHAЕ, 2004-2024).

Využití metody „HAE“ má své zastoupení i v České republice. Pro zájemce z řad manažerů nalezneme lektory nabízející své tréninky přímo ve spolupráci se zakládající organizací EAHAЕ (© Zeusov, 2015).

Své uplatnění začíná HAE nacházet i v pedagogice, kde má značný potenciál „*a to jak ve výchově v rovině obecné, tak na poli učení, získávání a fixování poznatků*“ (Janáková, 2021).

HAE svým zařazením patří do širší skupiny pedagogického rámce nazývaného jako Animal Assisted Education (viz kapitola 1.1.1). Kontakt mezi koněm a člověkem je orientovaný na výchovu, vzdělávání nebo na sociální dovednosti klienta. „*Cílem může být přirozené zvýšení motivace k učení a osobnímu rozvoji, předávání informací zábavnou formou a názornou ukázkou. Dále k rozvoji motoriky, komunikačních dovedností, rozvoji samostatného a tvůrčího myšlení a zodpovědnosti. Přítomnost zvířete je také používána jako tzv. Icebreaker (hra či aktivita na uvolnění počátečního napětí ve skupině) při komunikačních bariérách ať již mezi žáky navzájem, nebo mezi učitelem a žáky. Zvíře slouží v tomto procesu výchovy (a vzdělávání) jako prostředník a „nástroj“. Konkrétně u koní lze využívat další možnosti, které nabízí hipoterapie. A také lze aplikovat na žáky se speciálními potřebami*“ (Janáková, 2021).

Pedagogické využití metody HAE, a především její rozšíření, je však nejen u nás značně limitováno potřebou umět současně pracovat s koňmi a mít odpovídající pedagogické vzdělání. Jako „*proud výchovného a vzdělávacího působení*“ (Janáková, 2021) převažuje zatím stále především v praktické rovině, kde nabývá na oblibě. Opakovaně však narážíme na skutečnost, že v naší zemi prozatím nenalezneme jednotné terminologické ukotvení ani legislativní základ pro zoorehabilitaci a z ní vycházející související aktivity.

To v konečném důsledku ovlivňuje kvalitu nabízených služeb a forem jednak metody HAE i dalších využívaných programů se zvířaty včetně hiporehabilitace.

Přínosy HAE pro pedagogické využití provázané s managementem, ze kterých může čerpat učitel, jsou umění vést kolektiv, komunikace se žáky, vedením a rodiči, umění sebereflexe, stanovování cílů a podobně. Na druhé straně výchovně vzdělávacího procesu přináší dětem možnosti v rozvoji sebepoznání a samostatnosti, tvůrčího myšlení, spolupráce ve skupině, posilování komunikace či schopnosti řešit problémy. HAE můžeme provázat se zážitkovou pedagogikou, environmentální výchovou a učením v souladu s přírodou nebo při volnočasových a mimoškolních aktivitách dětí (Janáková, 2021). Výše jmenované možnosti se shodují s některými cíli HPSP (viz kapitola 1.4.3).

1.5.1 Equine assisted learning

Na americkém kontinentu se setkáme s „ekvivalentem“ pro HAE, který organizace PATH International nazývá jako „Equine Assisted Learning“. Speciálně proškolení či jinak certifikovaní odborníci spolupracující s PATH Intl. mohou poskytovat tři roviny neterapeutických služeb. Jmenovitě „Učení s pomocí koní ve vzdělávání“, „Učení s pomocí koní v organizacích“ a „Učení s pomocí koní v osobním rozvoji“. Činnosti se zaměřují na *„podpoření objevování kritických životních dovedností, jako je zdravé rozhodování a řešení problémů, kreativní a kritické myšlení, sebeuvědomění a empatie, komunikační a mezilidské dovednosti a zvládnání emocí a stresu“* (© PATH Intl., 2023). Cíle EAL se potkávají s cíli HAE a HPSP (viz kapitola 1.4.3 a 1.5).

Organizace „Professional Association of Therapeutic Horsemanship International“ byla založena již roku 1969. Nabízené služby jsou na profesionální úrovni, pro jejichž zajištění je využíván propracovaný systém. Svým členům poskytuje možnost vzdělávání a nabízí pomoc pro nová členská střediska (© PATH Intl., 2023).

1.6 Výběr zahraničních organizací zabývajících se hiporehabilitací

Ve většině evropských a mnoha zemích světa nalezneme zastřešující organizaci prezentující konkrétní stát, která současně poskytuje základní informace o možnostech hiporehabilitace a seznam kontaktů jednotlivých středisek. Níže je uvedený orientační výčet organizací, které jsou pro spolupráci koně a člověka důležité díky svému zaměření na mezinárodní spolupráci:

- ESAAT – European Society for Animal Assisted Therapy je evropská společnost se sídlem ve Vídni, která se věnuje terminologii, výzkumu, odbornému vzdělávání a profesionalizaci zooterapie (© ESAAT).
- HETI – The Federation of Horses in Education and Therapy International (do roku 2012 FRDI) je mezinárodní nezisková organizace pro hiporehabilitaci založena již v roce 1974, která má své členy ve více než 45 zemích světa včetně ČR. Snaží se o celosvětovou spolupráci, mezinárodní výzkum a praxi v oboru (© HETI, 2021).
- HHRF neboli Horses&Humans research foundation USA se sídlem v americkém Ohiu je nadace, která se dlouhodobě zabývá výzkumem koní a lidí (© HHRF).

2 Mateřská škola a dítě předškolního věku

Mateřskou školu tvoří tři stěžejní pilíře a to děti, paní učitelka a hra ve vzájemné důvěrné spolupráci. „*Mateřská škola je legislativně zakotvena v rámci vzdělávací soustavy jako druh školy*“ (RVP PV, 2021). Je předškolním zařízením, které navazuje na výchovu v rodině a spolu s ní poskytuje dětem od dvou do šesti let, podobně tak dětem se speciálními potřebami, odpovídající péči (RVP PV, 2021).

Předškolní období bývá výstižně označováno „zlatým věkem her“. Hra jako taková je specifická a přirozená činnost, která k dětem v mateřské škole neodmyslitelně patří. Vyvíjí se podle věku a individuálních možností dítěte. Hrou dítě rozvíjí svoji osobnost, představitivost, tvořivost a sociální vazby. Činí dítě šťastným a umožňuje mu vyjadřovat sebe sama. Na základě získaných zkušeností je posouvá ve fyzickém i psychickém vývoji. Dítě se může zábavnou formou učit poznávat okolní svět a dostává tak přípravu na celý další život (Oprailová a Gebhartová, 2003).

„Dítě se hrou učí nejen napodobit, nýbrž i tvořit, hrou uspokojuje svůj instinkt činnosti, zažívá radost být příčinou určitých účinků, radost dosahovat účinků, úspěchů, radost z pocitu volnosti“ (Bláha, 1948). Dětská hra je *„úžasná a plnohodnotná činnost, která je základním spouštěčem rozvoje dítěte“* (Kofátková, 2005), avšak i přes svoji převahu není jedinou činností, kterou se dítě učí. *„Herní, učební i pracovní činnosti se prolínají, ale každá z činností má svá specifika a ovlivňuje psychické procesy, stavy i vlastnosti dítěte odlišným způsobem“* (Zapletalová a Stodůlková, 2023).

Pro dítě je nejpřirozenější poznávat svět prostřednictvím rozvíjejících činností, které jsou zapojeny do hry. S rozvojem dítěte souvisí vhodné podmínky, které jsou v prostředí mateřské školy vyžadovány. Ty závisí z velké části na přístupu a zaměření vyučujících i celého zařízení. Jistě budou rozdílné ve veřejných mateřských školách oproti alternativním nebo soukromým. Ovlivňuje je samozřejmě i přístup učitelky, která se v dětském hravém světě může stát nezapomenutelným průvodcem svých svěřenců.

Vyučující by měli své děti dobře znát, aby mohli předvídat chování skupiny a předcházet tak případným problémům v kolektivu bránícím spontánní hře jednotlivců. Učitelka by měla vždy kolektiv stmelovat a děti při každodenních situacích povzbuzovat k dobrému. Samotné složení třídy, ve kterém má každý jednatel své místo, přináší různorodost. V posledních letech možná o něco více umocněnou díky začleňování inkluzivních dětí.

2.1 Inkluze v MŠ

V dnešní době si rodiče dětí mohou vybírat, jaké konkrétní vzdělávací zařízení bude jejich dítě navštěvovat. U rodičů dětí s postižením se výběr ještě více rozšiřuje. Mohou zvolit běžnou mateřskou školu, vzdělávání ve speciálním školství nebo sociální zařízení jako například denní rehabilitační stacionář, který je založen na individuálním přístupu a využívání prvků ucelené rehabilitace (Votava a kol. 2023).

„S postupnou proměnou vzdělávání se i v mateřských školách čím dál častěji setkáváme s dětmi s postižením“ (Mazánková, 2018). Takové začlenění přináší svá specifika s ohledem na charakter oslabení. Vyžaduje dobrou spolupráci pedagogických pracovníků v MŠ v kontextu potřeb inkluzivního dítěte a úpravy například v prostorách a režimu školy. Při diagnostickém vyšetření dítěte je posuzován rozsah podpůrných opatření, potřeba přítomnosti asistenta pedagoga a rozsahu jeho práce při vzdělávacím procesu. Kolektiv školy by měl ideálně pracovat s tím, že jejich nejbližší spolupracovníci jsou rodiče postiženého dítěte.

Nástup dítěte s oslabením do předškolního zařízení je ovlivněn přístupem rodičů. Obvykle bývá pozdější než u zdravých vrstevníků. To je často způsobeno zdravotními problémy a obavou rodičů ze zvýšené nemocnosti v důsledku kolektivu, která by mohla zhoršit stav jejich dítěte nebo způsobit odmlku v nejrůznější podpůrné léčbě. I přes komplikace spojené s časným zařazením znevýhodněných dětí do vzdělávacího procesu je zřejmé, že mají o navazování kontaktů s dalšími dětmi a okolním světem zájem. Pro mnohé děti je to vůbec poprvé, co se ocitají v jiném než rodinném prostředí poblíž matky (Mazánková, 2018).

Poměrně často se setkáme s obavou a předsudky vyučujících běžných škol nad tím, co vše bude v důsledku integrace potřeba měnit. Takový přístup je pochopitelný a většinou vychází z nedostatečné osobní zkušenosti a vzdělání v oblasti speciální pedagogiky. Pokud celý proces proběhne bez větších komplikací, mohou být obohacovány obě strany. Každý kolektiv je přínosný možností navazovat nové vztahy a celkovou konfrontací s režimem školy a autoritou vyučujících. Ve všech zařízeních nalezneme výhody i nevýhody související s nástupem znevýhodněného jedince. Speciální MŠ nabízí komplexní a odbornou péči a jednodušší návaznost vzdělávání i uplatnění. Běžná přináší pozitiva pro obě strany. Postižené dítě je zdravými jedinci lépe motivováno, naopak ostatní děti se mohou učit ohleduplností a lepší spolupráci. Nevýhodou bývá nedostatek zkušeností a mnohdy ochoty ze strany personálu a dále fakt, že veškerá doplňující péče probíhá odpoledne, kdy už bývá dítě unavené a rodičům jeho doprovázení zasahuje do času mimo jejich zaměstnání (Mazánková, 2018).

2.2 Ucelená rehabilitace

Ucelená rehabilitace působí „celistvě“ na osobnost člověka propojením svých čtyř složek, ze kterých se skládá. Z tohoto pohledu můžeme spatřovat určitou paralelu mezi člověkem, jehož osobnost je také tvořena více složkami, a právě díky ucelené rehabilitaci se jim dostává dlouhodobé pomoci (Jankovský, 2001).

Ve většině případů bývá počáteční *léčebná rehabilitace* poskytována ve zdravotnických zařízeních, ale není tomu pravidlem. Navazující *sociální rehabilitace* pomáhá jedinci s jeho návratem do společnosti díky snaze o zajištění vhodných předpokladů. U dětí a mladistvých je třetí propojující složkou *pedagogická rehabilitace*, u dospělých v produktivním věku doplněna o čtvrtou složku, tedy *pracovní rehabilitaci*. „*Důležité je zdůraznit, že u každého člověka existuje oblast, která může být rozvíjena. Podstatné je tuto potenci nalézt a vhodnými metodami na ní pracovat. Tedy zaměřit se především na to, co je v člověku zachováno*“ (Votava a kol., 2003).

Ucelenost rehabilitace spočívá ve funkční spolupráci celého „multidisciplinárního“ týmu zapojených specialistů, ve kterém zná každý své kompetence, způsob naplňování mezioborových přístupů a samozřejmě i to, za co nese odpovědnost. „*Hovoříme-li o péči věnované dětem s postižením, nelze opomenout významnou skutečnost, že by aktivními členy tohoto týmu měli být také rodiče postiženého dítěte*“ (Jankovský, 2001).

Hiporehabilitace je součástí léčebné rehabilitace jako komplexní rehabilitační metoda, která „*propojuje oblast medicínskou, pedagogicko-psychologickou a sportovní*“ (Jankovský, 2001).

Pokud se zaměříme na pedagogickou rehabilitaci, jako její součást jsou organizovány programy zaměřené na volný čas a zájmové činnosti předškolních dětí se znevýhodněním, které probíhají formou kroužků nebo pobytů o prázdninách a víkendech. Jejich přínos spočívá ve včasném zahájení pomoci, která ovlivňuje životní perspektivu dítěte (Votava a kol., 2003).

„*Mozek malého dítěte je schopen v mnohem větším rozsahu, než jsme si ochotni připustit, regenerace a kompenzace vzniklých postižení, a tento rozvoj je podstatně závislý na včasných sociálních interakcích, tedy na edukačních procesech. Realizace včasných vývojových šancí v případě ohroženého vývoje nebo začínajícího postižení závisí na tom, aby se ještě v období, kdy je mozek dítěte plastický, začalo se speciálními edukačními aktivitami, které podpoří další vývoj mozku a tím zvýší i socioemocionální jistoty dítěte* (Květoňová-Švecová, 2004).

2.3 Pedagogické působení ve volném čase

Převážná většina dětí předškolního věku dochází do mateřské školy. Od školního roku 2017/2018 je navíc předškolní vzdělávání dětem, které do začátku školního roku dovrší pět let, povinné (MŠMT, 2019). Způsob, jakým bude malé dítě trávit svůj volný čas, je z velké míry rozhodnutím rodičů a záleží na charakteru výchovy v rodině (Pávková a kol., 2002). U dětí dále záleží na skutečnosti, kolik času v mateřské škole stráví. Některé děti jdou po obědě domů, jiné chodí různě. Najdeme i takové, které tráví v mateřské škole „celé“ dny, protože není zbytků a u nich se nejvíce projeví, jakým způsobem zde mohou svůj čas prožívat.

Čas v mateřské škole by měl být naplněn tak, aby dětem poskytoval adekvátní prostor pro volnou hru a současně umožňoval pedagogické působení při řízených činnostech. Tomu je uzpůsoben režim dne, kde bývá prostor pro volnou hru v průběhu dne několikrát vymezen a to ráno, dopoledne i odpoledne. V odpoledním čase po odpočinku dětí bývá běžné, že je do příchodu rodičů prostor pro volnou hru. Mnohé mateřské školy zároveň v odpoledních hodinách nabízí kroužky pro přihlášené děti.

Je v rukou pedagogů, jaké zázemí a podmínky svým dětem v mateřské škole připraví, odkud budou čerpat inspiraci i to, jaké použijí prostředky pro výchovu a vlastní působení. Samotná podstata slova výchova předpokládá spolupráci někoho dalšího a vzbuzuje k vyšším cílům. „*Vychovatel není jen chovatel*“ (Svobodová, 2023). Zamyšlení se nad podstatou slova výchova vede k uvědomění, že naše působení má posunout daného jedince kamsi dál, hlouběji a také přispět k proměně v něco lepšího, než je nyní (Svobodová, 2023).

Volný čas přináší ve výchově i vzdělávání mnohé příležitosti. Právě volný čas má pro správný vývoj dítěte veliký význam a je důležitý i proto, aby dítě nebylo přetěžováno. Díky prožívání volného času se utváří hodnoty, jejichž formování „*probíhá v procesu socializace a (sebe)výchovy, které mají nemalý vliv na budoucí komplexní hodnotovou orientaci každého člověka*“ (Pospíšil, 2023). Autor dále popisuje tři roviny vztahu mezi volným časem a výchovou, a to výchovu pro volný čas, výchovu ve volném čase při různých aktivitách a výchovu volným časem probíhající v institucích. Hodnoty se mohou prostřednictvím aktivit stát cíli výchovy ve volném čase a sehrávají klíčovou úlohu při procesu socializace i při výchovném působení prostřednictvím preventivních či intervenčních programů (Pospíšil, 2023). Volný čas souvisí s jeho prožíváním. Prožitky jsou pro každého z nás důležité a obzvláště v dětském věku jedinečné. Znaky prožitku jsou jeho nenahraditelnost, jedinečnost, individuálnost, intencionálnost, nepřenositelnost a komplexnost (Hanuš a Chytilová, 2009).

2.4 HPSP v mateřské škole

Naším cílem v roli pedagoga v mateřské škole by mělo být vyvážené působení na dítě, aby mohlo být v senzitivním věku rozvíjeno. Společné cíle, kde se „HPSP“, „HAE“ a „EAL“ (srov. viz 1.4.3, 1.5 a 1.5.1) prolínají, jsou tyto:

- rozvíjení osobnosti
- rozvoj sebeuvědomění a samostatnosti
- posilování komunikace
- posilování spolupráce ve skupině
- rozvoj schopnosti řešit problémy
- rozvoj tvůrčího myšlení a kreativity

Výše zmíněné cíle je obecně žádoucí posilovat u všech dětí předškolního věku včetně inkluzivních dětí. Pokud bychom se zamýšleli nad profesionálním zapojením koně do výuky, v případě vhodně vedené interakci koně a dítěte by mohl vzniknout přínos v tomto zařazení do MŠ ať už preventivního nebo intervenčního charakteru formou vzdělávacích programů nebo v odpoledním čase dětí.

3 Realizace hiporehabilitace v České republice

Kvalitně prováděná hiporehabilitace vychází díky požadovanému množství zapojených lidí s odpovídajícím vzděláním potřebných pro optimální průběh hiporehabilitačních jednotek a souvisejícím zajišťováním střediska jako prodělečná činnost. Pokud sečteme náklady na terapeutickou jednotku, přesahují příjem z reálně nastavené ceny.

Po vzoru jiných zemí napříč Evropou a světem probíhá v ČR již od roku 1994 snaha ČHS o „zařazení hiporehabilitace do sazebníku rehabilitačních úkonů hrazených pojišťovnou“, která je však stále v procesu před schválením (ČHS, 2021). Jedinou výjimku tvoří hipoterapie u DMO zmíněná v kapitole 1.3.1, která je financována přes veřejné zdravotní pojištění. Provozování HR střediska v léčebnách, rehabilitačních zařízeních nebo pod poskytovateli sociálních služeb přináší v zajištění financování úlevu. Hiporehabilitace je zařazena do léčebného programu mezi ostatní terapie a není potřeba, aby klient službu doplácel, případně se na ní finančně podílí pouze z části (Machová a kol., 2021).

Pokud se chce středisko věnovat hiporehabilitaci a nepatří pod nadřazenou organizaci, většinou doufá ve sponzorské dary, podporu formou grantů, projektů a financování z veřejných sbírek. K získávání peněz některá sdružení využívají služeb fundreiserů, který má shánění financí pro svoji organizaci přímo v popisu práce. U některých HR středisek se nově setkáváme s možností dotované ceny díky částečnému, případně plnému uhrazení částky za HJ nadacemi (© Caballinus).

3.1 Realizace hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi

Hlavním rehabilitačním cílem této oblasti HR je „*pozitivní ovlivnění sociální oblasti klienta*“. Pro rehabilitační jednotky můžeme vycházet ze zapojení osobnosti koně a vlivu prostředí kolem koní, tedy stájí a celého zázemí střediska. Vzájemné skloubení potřeb zúčastněných, vytyčení cílů a průběh HJ je v rukou instruktora HPSP a ve své podstatě nabízí bohaté pole působnosti. Konkrétní metodiky nejsou prozatím pevně stanoveny (Machová a kol., 2021).

ČHS vytvořila vedle doporučených metodik hiporehabilitace také inspirativní příručku „Učíme se s koňmi“ nabízející náměty vhodných činností a použitých metod. Jsou přehledně zpracované formou jednotlivých příprav za každé přispívající zapojené středisko a odpovídají pedagogickému zaměření. Použitou šablonu lze využívat i nadále při plánování vlastních aktivit a je záměrně použita v této diplomové práci (Kolektiv autorů ČHS, 2023).

3.1.1 Zázemí střediska

K poskytování hiporehabilitace náležité kvality potřebujeme odpovídající vybavení střediska. Pro výcvik koní a realizaci hiporehabilitačních jednotek pracujeme ve vytyčeném prostoru s vyhovujícím povrchem opatřeném nasedací rampou pro umožnění nasedání klientů na koně. Vše se odvíjí podle možností organizace. V nejlepším případě je využívána krytá jizdárna, kruhová ohrada pro práci ze země s vhodným povrchem a možnost vycházek do terénu v bezprostřední blízkosti stáje. Je nutné i odpovídající technické a sociální zázemí pro uchovávání administrativních záležitostí, dokumentace, lékárníčky, vybavení pro koně, jezdce, přítomnost klientů a podobně (Bicková a kol., 2020).

3.1.2 Vhodný kůň pro HPSP

Výběr koně s odpovídajícím charakterem je v tomto oboru hiporehabilitace klíčovým bodem. Zohledněn je temperament koně a jeho postavení ve stádě, které je dále využíváno při práci s klienty. Přihlíží se na žádoucí projevy koně při vyjadřování nepohodlí/nelibosti, kde je nutné, aby byly postupné, nikoli hned útočné. Další požadavek je kladen na vhodnou biomechaniku pohybu a dobrý zdravotní stav.

Kůň, který splňuje obecné předpoklady, dále prochází vedle běžného výcviku speciálním, kde se postupně učí vše potřebné nejprve ze země, poté při práci ze hřbetu. Je důležité, aby se naučil trpělivosti při opětovném zařazování každodenních činností jako opakující se čištění, sedláni, vodění a běžná manipulace. Protože tyto činnosti bude později provádět přímo s klienty, je důležité, aby byl ochotný, důvěřivý a trpělivý.

Vhodný kůň musí adekvátně reagovat na přítomnost a péči neustále se měnících neznámých osob, náhodné doteky a tlaky, hluky a veškeré pohyblivé a barevné předměty. Je nutné, aby toleroval přítomnost dětí a projevy klientů s různým typem a stupněm postižení. Dalším požadavkem je přistavování k nasedací rampě, u které musí vydržet spolehlivě stát potřebnou dobu a tolerovat případné náhodné kopance a dysbalance při nasedání. Hiporehabilitační kůň je cvičen, aby nereagoval na upadnutí předmětů na zem, přítomnost ruchů, kompenzačních pomůcek klientů a podobně (Machová a kol., 2021).

3.1.3 Vhodní adepti pro indikaci HPSP

Jak je již uvedeno v kapitole 1.4.3, zařazení klienta do hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi je v kompetenci instruktora HPSP, který však musí znát indikace

a kontraindikace pro přijetí do péče, správně odhadnout individuální potřeby klienta a vytyčit požadované cíle (Bicková, 2020).

Drobné rozdíly můžeme zaznamenat i mezi postupy v pedagogické nebo sociální oblasti související s věkovou rozdílností klientů od dětí po seniory. Důležitá je vzájemná spolupráce se zákonnými zástupci zúčastněných a v ideálním případě se zařízením, které klientovi poskytuje vzdělání nebo zajišťuje péči.

Kontraindikací pro zařazení v HPSP je nezvládnutá fobie a nezvládnutá agrese vůči zvířatům a lidem. Mezi absolutní kontraindikace HR patří nepřekonatelný strach z koně, nesouhlas s léčbou a život ohrožující stavy. Za všeobecné překážky jsou dále považovány záněty a horečnatá onemocnění, dekompenzované alergie na zvířata a pyly, dekompenzovaná epilepsie, nezhojené dekubity, zhoršení základní diagnózy během HJ, závažná onemocnění v těžkých a terminálních fázích, akutní fáze všech duševních onemocnění, klienti se zvýšenou lomivostí kostí nebo klienti pod vlivem nežádoucích látek jako alkoholu, drog a dalších.

Využití HPSP v pedagogice nabízí rozsáhlý výčet cílových skupin, na které je zaměřena (Bicková, 2020):

- děti s poruchami učení
- uživatelé s ADHD
- děti s poruchami chování
- děti s vadami řeči
- uživatelé se smyslovými vadami
- uživatelé s poruchami autistického spektra
- klienti s mentálním postižením
- klienti ze sociálně znevýhodněného prostředí

3.1.4 Metody a formy HPSP

Metody HPSP

Metody HPSP zahrnují způsoby, jak lze vytvořit interakci mezi koněm a klientem, popřípadě instruktorem. Dělí se na aktivity s koněm ze země a aktivity ze hřbetu koně (Bicková, 2020):

Metoda „*Kůň jako objekt pozorování*“ nabízí paralelu v nahlížení na vztahy ve stádě a jejich podobnost se vztahy mezi lidmi. Dále je vhodná pro počáteční seznámení klientů s prostředím

kolem koní nebo jako relaxační způsob, při kterém lze diskutovat důležitá témata k řešení podobou sociálně-pedagogické intervence.

„*Kůň jako nástroj učení sociálním dovednostem*“ využívá důsledků v působení klienta na koně při jakékoli vzájemné spolupráci. Kůň je člověku zrcadlem a je v tomto směru spravedlivý. Navazující rozhovor s instruktorem přináší klientovi uvědomění sebe sama.

„*Kontaktní techniky*“ umožňují klientům si koně osahat prostřednictvím různých činností a prožívat radost z blízkosti koně. Tato metoda je přínosná při počátečním navazování kontaktu s koněm, pokud klient cítí strach a potřebuje překonat odstup.

„*Vodění koně*“ je přínosné pro rozvoj sebedůvěry, orientace v prostoru, koordinaci pohybů klienta a jím vedeného koně. Může být zcela v rukou klienta a hiporehabilitačního koně, nebo zprostředkované ve spolupráci s instruktorem.

„*Hry s koňmi*“ probíhají ze země a nabízí širokou škálu možností. Mohou být cíleny jakkoli, aby rozvíjely konkrétní okruh potřeb daného klienta. Kůň může zastávat roli partnera, díky kterému se uživatel učí stát si za svým a spolupráci s koněm, nebo kůň zastává roli „rekvizity“, se kterou klient zdolává překážky nebo plní zadané úkoly.

„*Ježdění na vedeném koni*“ je hojně využívanou metodou, při které vzniká prostor pro komunikaci s klientem, instruktor rozvíjí konkrétní dovednosti podle individuální potřeby.

„*Aktivní ježdění*“ vyžaduje určitou zkušenost s koňmi a může být klientům dobrou motivací, aby na sobě pracovali.

„*Hry ze hřbetu koně*“ se dají rozmanitě koncipovat a využívat podle stanovených cílů klienta.

„*Voltž*“ vyžaduje přítomnost lonžéra. Vhodně působí na pohybový aparát a stimuluje také psychickou stránku jezdce.

Formy HPSP

Formy, jakými probíhají jednotky HPSP, mohou být individuální, skupinové nebo týmové (Bicková, 2020):

Individuální forma je určena především dětem do 6 let a uživatelům se zdravotním postižením. Spočívá v působení jednoho instruktora a jím zvoleného hiporehabilitačního koně

na jednoho klienta. Skrze vznikající triádu klienta, koně a instruktora umožňuje intenzivní interakci bez vedlejších podnětů a zajišťuje vysokou míru bezpečí.

Skupinová forma spočívá v zařazení individuálního klienta do vhodně vytvořené skupiny instruktorem HPSP tak, aby byly naplňovány individuální cíle všech zúčastněných díky skupinovým aktivitám. Instruktor se dostává do jiné role, není hlavním činitelem, ale naopak dohlíží na průběh dění ve skupině, kterého vhodně využívá ve prospěch členů skupiny. Tato forma HPSP je přínosná vzájemnou spoluprací a stejnými zájmy celé skupiny.

Týmová forma pracuje se společným cílem, ke kterému se vytvořená skupina snaží dojít. Je vhodně využitelná v kolektivu třídy nebo jiné pracovní skupiny.

3.1.5 Přínosy HPSP v pedagogice

„Nejvýraznější úspěchy má HPSP v práci s dětmi. HPSP dává dětem možnost prožít situace, které by jinde nejspíš neměly příležitost zažít, a tyto situace mohou fungovat jako platforma pro nepřeborné množství impulzů, které pak děti mohou posunout ve vývoji mnoha důležitých rysů jejich osobnosti“ (Bicková, 2020).

Příležitost být v blízkém kontaktu s koněm a pracovat s ním děti motivuje natolik, že jsou ochotné přestát mnohé těžkosti, kterým by se v běžném životě měly snahu spíše vyhýbat. Další metou je poté vidina, že se ve spolupráci s koněm posouvají a třeba se i vypracují natolik, že budou moci na koni jezdit samy (Bicková, 2020).

HPSP umožňuje rozvíjet klíčové kompetence uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu předškolního vzdělávání (RVP PV, 2021) pomocí vhodně zvolených aktivit a tím je dobře využitelná v pedagogickém prostředí. Pozitivní působení přináší HPSP také v oblasti sociálně-pedagogické intervence za pomoci koně díky jeho společenskému životu ve stádě imitujícímu soužití lidí v jejich společnosti, avšak s jasněji danými pravidly. Osobám s mentálním nebo fyzickým znevýhodněním pomáhá HPSP mimo jiné při začleňování do běžného života (Bicková, 2020).

3.1.6 Využití HPSP v mateřské škole

Vedle provozování HR ve středisku, které je standardním postupem a na které se váží zkoušky HR koně, se nabízí možnost zařazení HPSP přímo do režimu mateřské, případně jiné školy. Tato forma využití je odpovídající k návštěvám koní a poníků koncových zařízení probíhajících v sociálních službách jako například v domovech pro seniory nebo stacionářích.

U podobných „výjezdů“ se obvykle nezkoumá, zda má HR kůň s licenci zkoušky hotové pro práci přímo ve vybraném konkrétním zařízení, byť je to též možnou praxí, pokud je má náležitě platné a je prověřený pod fungujícím hiporehabilitačním střediskem. Spíše záleží, jestli vybrané středisko hiporehabilitace docházkovou formu intervence vůbec nabízí.

V pedagogické oblasti se můžeme setkat s chovateli zvířat včetně koní, kteří škole nabídnou možnost návštěvy například formou projektového zájmového dopoledne. Pokud bychom zmíněnou podobu převzali pro využití v hiporehabilitaci, bylo by možné vycházet z obecných zásad pro realizaci zoorehabilitace, která ve své podstatě rozlišuje provádění zoorehabilitace *„na variantu docházkových a návštěvních programů a poté na výcvik zvířat pro konkrétní účel a jejich následné předání klientovi“* (Machová a kol., 2021).

Zařazení HPSP by odpovídalo podobě:

- jednorázového projektového dne realizovaného dopoledne (například 1 – 2x ročně),
- celoročního programu s předem danými cíli, výstupy a plánem činností,
- pravidelných jednotek hiporehabilitace prováděných v prostorách mateřské školy, v době odpoledních volnočasových aktivit dětí formou nabídky zájmové aktivity.

V případě zájmu mateřské školy by přicházela v úvahu možnost zmíněného projektového dopoledne v různé četnosti v průběhu školního roku. Jako další varianta by přicházela v úvahu pravidelná docházka odpoledne po odpočinku dětí. V této části dne mnohé děti navštěvují zájmové kroužky, které jednotlivé MŠ nabízejí a ke kterým by šly též zařadit pravidelné skupinové HPSP jednotky pro přihlášené děti. Rodičům dětí by se služba stala dostupnější po organizační i finanční stránce s úvahou nad možností částečně dotované ceny.

„Skupinové terapie pomáhají navazování sociální interakce a poskytují společné téma hovoru pro skupinu. Bývají většinou živější a veselejší, přičemž jejich nedílnou součástí je také interakce pacientů mezi sebou, nejen se zvířetem“ (Machová a kol., 2021). Autorka dodává, že tato forma je vhodná vedle dalších cílových skupin pro kolektivy dětí. Jednotka by však musela splňovat veškeré náležitosti HPSP, aby se nestala „jezdeckým kroužkem“, ale zachovávala odbornost a naplňovala cíle a metody HPSP.

Z výčtu vhodných metod HPSP uvedených v kapitole 3.1.4 by se s přihlédnutím pro potřeby MŠ nabízelo použít *„hry s koňmi“*, *„kontaktní techniky“*, *„vedení koně“*, *„ježdění na vedeném koni“* nebo *„kůň jako objekt pozorování“*.

3.1.7 Dotazník

Čistě z informativních důvodů jsem pro účely této práce vytvořila dotazník (viz příloha A) provedený na podzim roku 2022 mapující názory učitelek na docházení koně do mateřské školy jako součást projektu nebo při dlouhodobé spolupráci v průběhu odpoledních volnočasových aktivit dětí přímo v MŠ, jejichž rodiče by projevíli zájem o službu, který vyšel následovně:

Zájem o projektový den	Zájem o dlouhodobou spolupráci	Zkušenost s programem se zvířaty	Zkušenost s návštěvou koně
19/20	17/20	5/20	3/20

K mému překvapení byl zájem z řad učitelek, mezi kterými byly též ředitelky mateřských škol, nadpoloviční a přiměl mne ke zjišťování možností a konečnému zrealizování dopoledního programu HPSP přímo v mateřské škole.

4 Výzkumná část programu „Koně u nás ve školce“

Dosud jsem se zabývala především objasňováním a charakteristikou potřebných teoretických pojmů v návaznosti na odbornou literaturu související s hiporehabilitací a dětmi předškolního věku. Následující část práce je věnována průběhu výzkumné části. Níže je charakterizován záměr práce, uvedeny hlavní cíle a metody šetření, výzkumné otázky, provedení SWOT analýzy, přiblížení dopoledního programu, testovaného souboru, realizačního týmu, průběh testování a jeho výsledky. Výsledky jsou dále porovnávány, rozebírány a diskutovány v závěrečné diskuzi, které je věnována samostatná kapitola.

Formulace problému a záměr průzkumu

V průběhu výzkumného šetření byl použit aplikovaný kvalitativní výzkum prováděný ve dvou mateřských školách, do kterého se zapojily vždy dvě třídy dětí. Celkově tedy byly hodnoceny děti ze čtyř tříd. Jedná se o případovou studii, u které byl použit způsob sběru dat pomocí pracovních listů.

Záměr průzkumu spočívá v porovnání schopnosti dětí zapamatovat si nové pojmy představované při dopoledním programu v zapojených mateřských školách realizovaném poprvé za účasti skutečných koní a podruhé pouze plyšových.

Každé z dětí vyplní během programu kontrolní pracovní list, zapojí se do zodpovídání průběžných otázek a na konci zhodnotí program zakroužkováním vybraného „smajlíku“.

Získané odpovědi budou vyhodnoceny z každé MŠ zvlášť a poté dojde ke vzájemnému porovnání v schopnosti dětí naučit se novým pojmům a v hodnocení programu dětmi.

4.1 Cíle a použité metody

Hlavní cíl práce:

Hlavním cílem šetření je porovnat dopad výuky s opravdovým a plyšovým koněm ve dvou testovacích skupinách na schopnosti dětí naučit se novým pojmům během dopoledního programu. Ověřování těchto schopností proběhne za pomoci pracovních listů a dotazováním instruktora.

Dílčí cíle práce:

Dílčím cílem je porovnání rozdílů v hodnocení dopoledního programu dětmi a zjištění rozdílu v počtu správných odpovědí mezi zapojenými skupinami.

Použité metody a formy:

- výzkum
- evaluace

Výzkum je specifický tím, že se jedná o formu práce s dětmi předškolního věku, která ověřuje záměrně modifikovaný vzdělávací program adaptovaný pro potřeby mateřské školy (viz podkapitola 4.4.3 Tab 5 a Tab 6) vytvořený podle vzoru metodiky ČHS (Kolektiv autorů ČHS, 2023). Jedná se tedy o pilotáž metodiky práce s dětmi. Bude využit sběr dat získaných z pracovních listů a vyhodnocení programu samotnými dětmi za pomoci kroužkování „smajlíků“.

4.2 Výzkumné otázky

Pro účely dalšího zkoumání jsou níže vytyčené výzkumné otázky, které budou dále zpracovávány, hodnoceny a rozebírány v závěrečné diskuzi:

- A. Při jaké podobě programu si děti dokázaly lépe zapamatovat nové pojmy?
- B. Jak dopadlo hodnocení programu dětmi?
- C. Jakým způsobem mohla přítomnost skutečného koně zajistit efektivnější výuku?

Výsledkům stanovených otázek se dále věnuji v navazující části práce.

4.3 Využití SWOT analýzy

SWOT analýza patří mezi využívané analýzy marketingového prostředí (Kozel a kol. 2011). Vznikla v 60. letech minulého století a jejím autorem je Albert Humphrey. Počáteční písmena akronymu znamenají anglické názvy jejích jednotlivých složek, tedy:

- S „strengths“ (silné stránky),
- W „weaknesses“ (slabé stránky),
- O „opportunities“ (příležitosti),
- T „threats“ (hrozby, případně rizika).

Jako jednoduchá a přehledná analytická technika nabízí snadnou identifikaci a zhodnocení vnitřních a vnějších faktorů firmy nebo zamýšleného záměru (© Managementmania).

SWOT před návštěvou mateřských škol

Následující tabulky (Tab 1 a Tab 2) prezentují provedení SWOT analýzy před samotným konáním programu v mateřských školách:

Tab 1 – SWOT před návštěvou se skutečnými koňmi

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> ❖ názorné učení díky přítomnosti koně ❖ zapojení smyslů a spontaneita ❖ zážitkové učení 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ frontální činnosti s ohledem na vyšší počet dětí ❖ vyšší prožívání a projevy emocí dětí
PŘÍLEŽITOSTI	RIZIKA
<ul style="list-style-type: none"> ❖ propojení HPSP a MŠ ❖ vyzkoušení reakcí dětí na koně u nich v MŠ ❖ nová zkušenost pro pedagogy v MŠ 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ sehranost týmu HPSP ❖ odhadnutí vhodnosti vybraných aktivit ❖ nepředvídaná reakce dítěte ❖ nečekané situace v kontextu připravenosti koní ❖ přístup učitelek v MŠ

Tab 2 – SWOT před návštěvou s plyšovými koňmi

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> ❖ jednoduchá příprava aktivit bez dopravování koně ❖ pouze jeden člověk v týmu 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ absence koně ❖ teoretický způsob učení bez názornosti
PŘÍLEŽITOSTI	RIZIKA
<ul style="list-style-type: none"> ❖ vyzkoušení pozornosti dětí při programu 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ nízká pozornost dětí a nezaujetí frontálně vedeným programem ❖ přístup učitelek v MŠ

Detailnější rozepsání jednotlivých bodů Tab 1 a Tab 2 je uvedeno v podkapitole 4.8.

SWOT po návštěvě mateřských škol

Níže jsou uvedeny výsledky SWOT analýzy zobrazené v tabulkách Tab 3 a Tab 4 provedené bezprostředně po skončení programu:

Tab – 3: SWOT po návštěvě se skutečnými koňmi (MŠ1)

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> ❖ zjevné nadšení dětí koňmi ❖ názornost výuky (chody, čištění) ❖ spontánní momenty (frkání) ❖ zapojení dětí do programu ❖ využití závěrečného hlazení koní dětmi jako předmětu motivace a odměny	<ul style="list-style-type: none"> ❖ lehká sevřenost týmu v návaznosti na některé pedagogy MŠ ❖ má vlastní téma ❖ nedůrazné pohlídání pracovního listu u mladších dětí v první skupině ❖ kooperace s vyučujícími v MŠ při pracovních listech a při hodnocení „smajlíky“ ve skupině
PŘÍLEŽITOSTI	RIZIKA
<ul style="list-style-type: none"> ❖ projevení zájmu MŠ o podobné aktivity a zopakování programu ❖ zájem o vysvětlení působení HPSP a odbornosti aktivit	<ul style="list-style-type: none"> ❖ výdělek – zaplacení všech členů týmu a nákladů za koně, teoretická úvaha ❖ pozdní oslovení MŠ po vyčerpání projektů na příslušný školní rok (tedy zaplatí rodiče, MŠ to ale sama vyslovila jako zcela obvyklý postup)

Tab – 4: SWOT po návštěvě s plyšovými koňmi (MŠ2)

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> ❖ jednodušší prezentace programu díky přítomnosti pouze mé osoby ❖ hřejivá atmosféra v MŠ ze strany vyučujících ❖ děti více komunikativní – možná tím, že jsou přeci jen z většího města 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ chyběla názornost ve výuce ❖ vyplňování pracovního listu na lavičce ❖ horší manipulace s krmením ve skleničkách (posíláním mezi sebou)
PŘÍLEŽITOSTI	RIZIKA
<ul style="list-style-type: none"> ❖ děti i učitelky se těší na návštěvu s opravdovým koníkem ❖ získání zkušeností s vytvořením dopoledního programu pro MŠ jakožto člověka z vnějšku 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ nezájem MŠ o podobný program bez koně – úvaha myšlena tak, že by MŠ takovýto program nezaplatila, ač za něj byla velmi ráda na dobré slovo pro potřeby vyhovění DP

Detailnější rozbor jednotlivých bodů Tab 3 a Tab 4 je opět rozepsán v podkapitole 4.8.

4.4 Dopolední vzdělávací program „Koně u nás ve školce“

Diplomová práce srovnává průběh dopoledního vzdělávacího programu pojmenovaného „Koně u nás ve školce“, který je charakterizován a také krátce popsán níže podle dostupné literatury.

Vzdělávací program je podle Prášilové (2006) „*projekt výuky vytvořený za účelem překlenutí výkonnostní mezery*“ ať už jedince či celé třídy mezi momentálním a očekávaným, případně požadovaným výkonem. Při plánování programu bylo přihlédnuto k postupu podle Eger (Eger 2002 in Prášilová 2006, s. 18), kdy vycházíme z toho, že budoucnost vychází plynule ze současného stavu. Tedy podle zjištění současných znalostí dětí o koních a péči o ně, byly tyto znalosti cíleně rozvíjeny dál.

4.4.1 Sestavení vzdělávacího programu

V práci pro mne bylo stěžejní ověření myšlenky spočívající v návštěvě živého koně přímo v areálu mateřské školy. Bylo důležité zamyslet se nad potřebami běžné heterogenní třídy a nad možnostmi využití koně samotného tak, aby se mohl společně zapojit celý kolektiv dětí odpovídající dvěma třídám běžné MŠ. Samotná realizace měla proběhnout se skutečnými koňmi i s jejich plyšovou náhradou totožným způsobem. Program „Koně u nás ve školce“ koncipovaný záměrně frontální podobou byl sestaven tak, aby korespondoval s náplní a zásadami HPSP, byl snadný svojí realizací a přiměřeně zatěžoval hiporehabilitační koně. Počet účastníků byl v obou skupinách srovnatelný.

Také bylo třeba zamyslet se nad způsobem, jakým získat výsledná data. K ověření nově nabytých pojmů proto posloužil pracovní list (viz příloha B), který děti vyplnily v průběhu programu, a průběžné doplňující otázky. V závěru setkání byly děti vyzvány k hodnocení dopoledne zakroužkováním vybraného obrázku „smajlíků“ (viz příloha C).

Pracovní listy patří mezi materiální didaktické prostředky, které mohou mít různou podobu. Výhodou je snadné přizpůsobení danému účelu podle způsobu jejich sestavení. Mimo jiné jsou využívány ke vzdělávání a podávají učitelům zpětnou vazbu o znalostech žáků. K tomuto účelu bylo přihlédnuto při jejich využití (Maněnová, 2014).

Hodnocení pomocí „smajlíků“ je pro předškolní děti srozumitelným a jednoduchým způsobem, jak mohou vyjádřit svůj názor. Toho bylo využito při závěrečné evaluaci programu (© Stanjurová, 2010).

4.4.2 Vzdělávací potřeby testovaných skupin

Dopolední program byl sestaven tak, aby se dal uskutečnit spolu s opravdovými i plyšovými koňmi a vyhovoval potřebám dětí předškolního věku. Časová dotace se proto pohybovala kolem čtyřiceti minut, aby děti udržely pozornost. Samotný program byl veden frontálně a uskutečnil se ve venkovním prostředí na zahradě mateřské školy.

Prášilová uvádí jako vhodné vlastnosti výukových cílů: komplexnost, konzistentnost, kontrolovatelnost a přiměřenost (Prášilová, 2006). Některé zmíněné vlastnosti můžeme pozorovat i v realizovaném programu. Je konzistentní logickou posloupností, kontrolovatelný pomocí pracovních listů i doprovodných otázek a přiměřený časovou dotací ke věku dětí.

Program byl připravován tak, aby zohlednil pedagogické principy Jana Amose Komenského, tedy zásady názornosti, systematickosti, aktivity, trvalosti a přiměřenosti (Zormanová, 2014):

- názorná ukázka probíraných pojmů
- systematické uspořádání pojmů v programu
- aktivní zapojení dětí do výuky formou dotazování, možností říci vlastní postřeh
- průběžné opakování nových informací během programu a jejich závěrečné shrnutí
- přiměřenost odpovídající časovou dotací (40 minut) a množstvím informací s ohledem na věkovou skupinu dětí

Výše uvedené výukové cíle a pedagogické principy by mohly být doplněny o „*Didaktické zásady vzdělávání tělesně a zdravotně postižených dětí a mládeže*“ (Milichovský, 2010), ale v této práci na předkládaný výčet není brán zřetel:

- názornost – ve shodě s principy Komenského,
- trvalost – ve shodě s principy Komenského,
- přiměřenost – ve shodě s principy Komenského a cíli Prášilové,
- soustavnost – dlouhodobý průběh činnosti (v našem programu ne),
- uvědomělost – vědomá práce pro zrovna daný postup (v našem programu ne),
- aktivity individuálního přístupu – v našem programu ne (v závěru individuální možnost pohlazení koně, pouze však moment pohlazení).

4.4.3 Konečná podoba dopoledního programu

- ❖ přivítání se s dětmi a představení týmu
- ❖ výuková část – o koních
- ❖ kontrolní část – pracovní list (najdi části těla koně, viz příloha B)
- ❖ výuková část – o krmivech
- ❖ kontrolní část – skupinová spolupráce a rozpoznání předmětů z koňského čištění
- ❖ hodnocení dětmi pomocí pracovního listu s natištěnými „smajlíky“ (viz příloha C)
- ❖ závěrečné pohlazení koně a rozloučení

Níže uvedené tabulky (Tab 5 a Tab 6) popisují dopolední program. Jeho dílčí kategorie byly převzaty z metodiky ČHS „Učíme se s koňmi“ (Kolektiv autorů ČHS, 2023):

Tab 5 – Popis vzdělávacího programu „Koně u nás ve školce“

KŮŇ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	
1.	Anotace, popis aktivity:
Činnost je zaměřena na využití metod hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi a na osobnostní rozvoj dětí prostřednictvím zapojení koně do výuky.	
2.	Cílová skupina:
Děti navštěvující mateřskou školu, případně první třídu základní školy v interakci s koněm přímo v prostředí mateřské školy.	
3.	Cíle aktivity:
Cílem aktivity je seznámení dětí předškolního věku s koněm a jeho zapojení do řízené činnosti směřované ke vzdělávání dětí a učení za pomoci koně.	
4.	Potenciální rizika při aktivitě a jejich řešení:
Neudržení pozornosti dětí při aktivitách koncipovaných frontální podobou s ohledem na vyšší počet dětí – zapojení dětí do dění formou doprovodných otázek záměrným hledáním odpovědi související s plánovanými činnostmi či vtípem z řad samotných dětí.	
5.	Použité metody a pomůcky:
Metody hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi – metody skupinové práce pro rozvoj dětí a rozvoj jejich kognitivních funkcí. Pomůcky: čištění, krmení pro koně, seno a sláma, případně doprovodné obrázky	
6.	Parametry:
<p>Časová dotace: 40 minut</p> <p>Četnost provedení: jednorázově</p> <p>Personální zabezpečení: 2 lektoři + 1 asistent (případně obráceně)</p> <p>Počet koní: 2 speciálně připravení koně</p> <p>Počet dětí účastnících se aktivity: 30 dětí</p>	

Tab 6 – Popis průběhu aktivit vybraných pro dopolední program

STRUKTURA PRŮBĚHU AKTIVIT		
Název	Popis	Poznámky
Společné přivítání a seznámení se s dětmi	příchod kolektivu lektorů a koní (3 dospělí a 2 koně)	
Představení našich koní	namadlený kůň a nasedlaný kůň s ohlávky	jména koní (Creek a Popelka)
K čemu se využívá kůň	sportovní využití, práce (v lese, policejní kůň), HPR, volnočasové aktivity	
Kde bydlí kůň	stáj, ohrada, pastvina	co je třeba zkontrolovat
Jak o koně pečujeme	denní režim a základní péče	ukázka čištění
Části těla koně	k zapamatování: nozdry, kohoutek, žíně	ověření později
Výstroj koně	pojmenování koňských postrojů	
Chody koně	krok/klus/cval/couvání	cval s poníkem na ruce
Ověření zapamatování si nových pojmů	pracovní list s natištěným koněm	pastelky, podložka
Čím koně krmíme	objemové: tráva, seno (sláma) další: ječný slad, kukuřičná krupice, šrot, müsli, oves, řepné řízky, vojtěškové granule, granule pro koně	ukázka krmných směsí
Kvíz	Najdete řepné řízky? Poznáte kopytní háček? Poznáte kartáč?	spolupráce skupiny zvednutí ruky na vyzvání
Hodnocení pomocí „smajlíků“	zakroužkování jednoho z pěti možných „smajlíků“	pastelky, podložka

4.5 Realizace dopoledního programu

Šetření se podařilo uskutečnit díky spolupráci s mateřskými školami, sestavením odpovídajícího HPSP týmu, a především díky ochotě střediska doporučené hiporehabilitace, hřebčínu Karlen, zapojit do programu své koně. Průzkum proběhl ve dvou vybraných mateřských školách v červnu roku 2023.

Šetření formou připraveného dopoledního programu se uskutečnilo po předchozí domluvě s vyučujícími a vedením škol o záměru a podobě konceptu zamýšleného programu.

Nejprve proběhlo testování dopoledního programu v první mateřské škole s kompletním HPSP týmem včetně hiporehabilitačních koní. O několik dní později následovalo testování totožného programu ve druhé mateřské škole s jedním instruktorem HPSP za využití plyšových koní.

V průběhu programu byly děti z obou mateřských škol testovány pomocí jednotného pracovního listu a dotazováním. V závěru byly vyzvány ke zhodnocení programu zakroužkováním odpovídajícího „smajlíku“ v tištěné podobě. Získaná data byla dále využita pro zpracování a porovnání výsledků.

4.6 Charakteristika zkoumaného souboru

Testování proběhlo ve východních Čechách. Populace zkoumaného souboru pochází ze dvou vybraných mateřských škol a zahrnuje celkem 89 dětí předškolního věku. Realizační tým se skládal ze tří proškolených lidí a dvou hiporehabilitačních koní.

- **MŠ1**

Datum návštěvy: 26. 6. 2023

Mateřská škola 1 funguje v obci již od roku 1947, roku 2003 se stala součástí základní školy. Dělí se o společnou budovu, školní jídelnu a zahradu, kde probíhají sportovní a další aktivity. Celý areál je hezky opravený a udržovaný. Kapacita mateřské školy činí 50 dětí, které jsou rozděleny do dvou heterogenních tříd. Součástí vzdělávacího programu MŠ je logopedická prevence. Pedagogové realizují Metodu dobrého startu formou lekcí včleněných do výuky.

- **MŠ2**

Datum návštěvy: 28. 6. 2023

Mateřská škola 2 byla založena roku 2009. Přízemní budova nabízí prostorné třídy, které jsou hezky vybavené a uspořádané do center aktivit. MŠ také disponuje vlastní jídelnou a rozlehlou zahradou doplněnou o herní prvky. Kapacita MŠ je 60 dětí, které jsou rozděleny do tří tříd se sníženým počtem dětí. V MŠ probíhá oční screening, umožňuje logopedickou depistáž. Nabízí odpolední kroužky a výběr z pohybových aktivit jako plavání a lyžování.

- **Hiporeabilitační tým**

HPSP tým zapojený do programu v MŠ1 pocházel z hřebčínu Karlen, který funguje od roku 2005 a od roku 2022 je oficiálním Střediskem doporučené hiporehabilitace pod ČHS. K provozování hiporehabilitace HPSP využívají čtyři koně s licenci a proškolený personál skládající se z jednoho instruktora HPSP a asistenta v hiporehabilitaci.

Složení týmu:

- hiporehabilitační kůň „Karlen Czek Creek“, Velsh pony B, valach, narozen 2007, bělouš
- hiporehabilitační kůň „Nikes Rose Petal“, Minihorse, klisna, narozena 2008, plavka
- instruktor HPSP (2x)
- asistent v hiporehabilitaci

Obrázek 3: Hiporehabilitační koně (vlastní fotografie)

Tým pro návštěvu MŠ2 tvořila jedna instruktorka HPSP. Jako průvodci programem byli použiti dva plyšovi koně. Jeden velký a druhý menší s dečkou a ohlávkou.

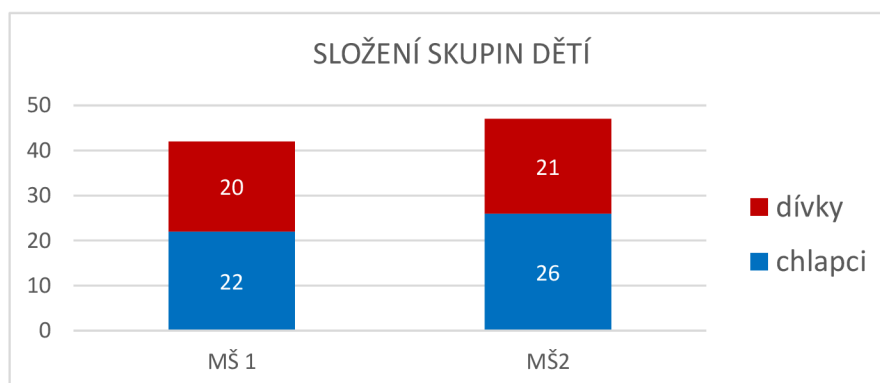

Obrázek 4: Plyšovi koně (vlastní fotografie)

4.7 Výsledky testovaného souboru

Podkapitola je věnována vyhodnocení a porovnávání výsledků zúčastněných mateřských škol. Věkové složení skupin bylo v rozmezí 3 až 6 let, bližší specifikace ohledně zastoupení dětí se speciálními vzdělávacími nebo jinými individuálními potřebami nebyly zjišťovány. Pokud začneme hodnocením skupin jako celků, v obou testovaných skupinách se programu účastnil srovnatelný počet dětí a podobný poměr chlapců a dívek, jak je uvedeno v Grafu 1:

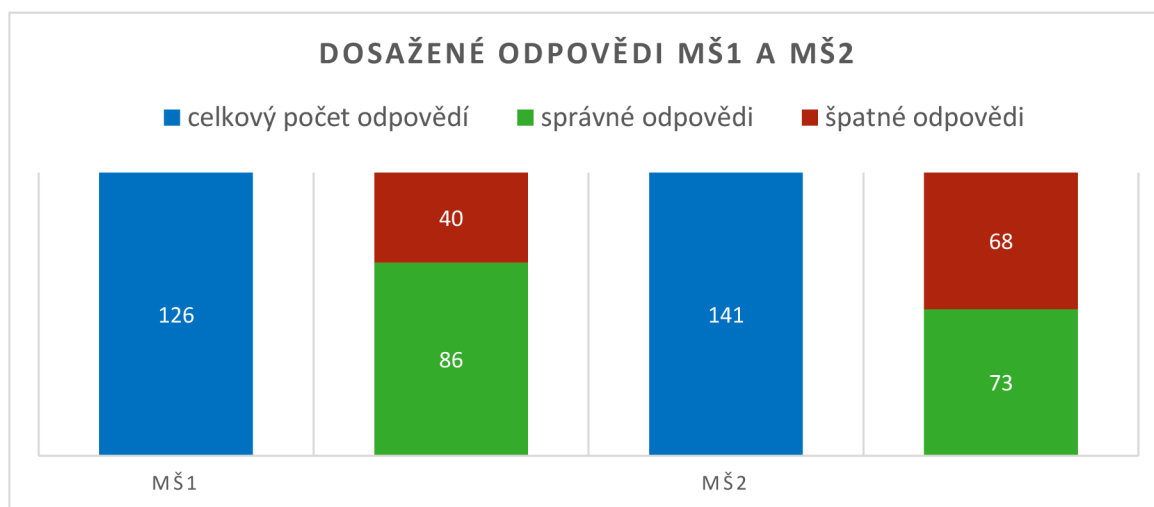
Graf 1 – Složení skupin dětí v mateřských školách

V obou mateřských školách se programu účastnily dvě třídy dětí. V MŠ1 skupina čítala 42 dětí, v MŠ2 poté 47 dětí. V obou skupinách shodně převažovali chlapci.

Přehled o počtech dosažených odpovědí testovaných mateřských škol přináší Graf 2:

Graf 2 – Celkový přehled odpovědí MŠ1 a MŠ2

Odpovědi z MŠ1, ve které byli skuteční koně, jsou shrnuty ve sloupcích vlevo a odpovědi z MŠ2, kde proběhl program spolu s plyšovými koňmi, náleží ke sloupcům vpravo. Z Grafu 2 je patrné, že MŠ1 byla v počtu správných odpovědí úspěšnější.

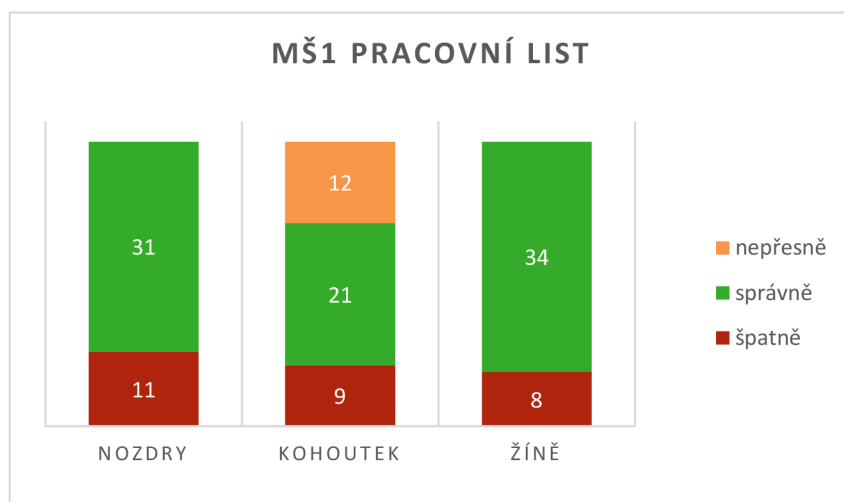
Co se týče posouzení výsledků dětí, celkem byly hodnoceny dvě oblasti odpovědí. První oblast zahrnovala vyplnění pracovního listu (viz Graf 3 a Graf 4) a druhá rozpoznání dvou ukazovaných předmětů z čištění pro koně (viz Graf 5).

Vypracování pracovního listu (Příloha B) přineslo svá specifika. Vyznačení nozder a žíní bylo pro vyhodnocení snadno čitelné, naopak při vyhodnocování vyznačeného kohoutku bylo složitější rozhodnout, co ještě je správná odpověď a co již není (např. kohoutek byl vyznačen zakroužkováním celého trupu koně místo označením konkrétního bodu). V grafech 3 a 4 jsou proto tyto odpovědi barevně odlišeny.

Níže uvedené grafy prezentují výsledky pracovního listu (viz Příloha B), vyplněného v průběhu programu:

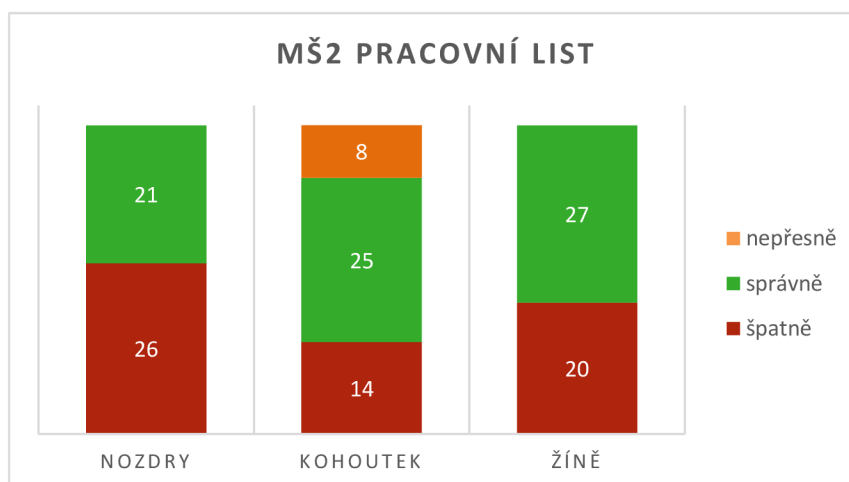

Graf 3 – Výsledky pracovního listu MŠ1

Z Grafu 3 je patrné, že počty správných odpovědí byly v MŠ1 poměrně vyrovnané. Pro děti z MŠ1 bylo nejnazší správné vyznačení žíní.

Graf 4 – Výsledky pracovního listu MŠ2

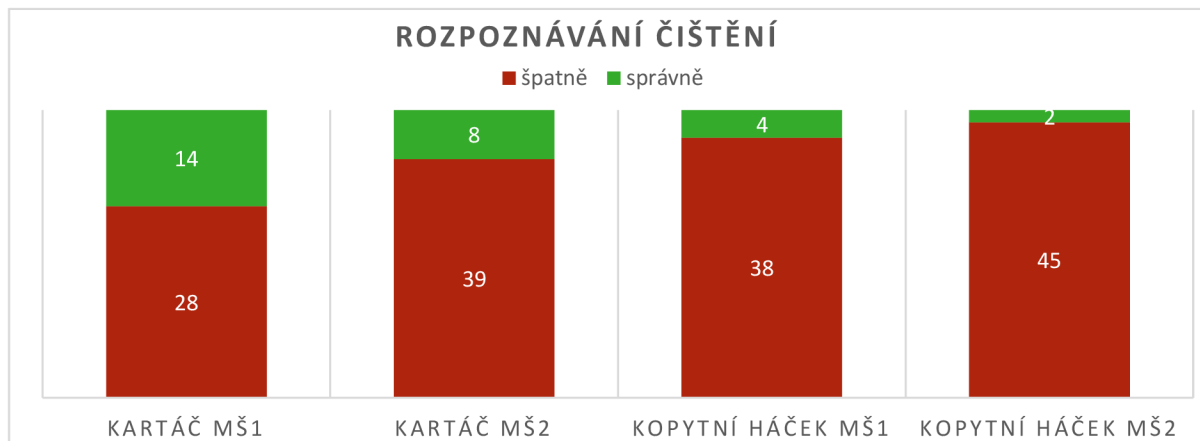

Z Grafu 4 můžeme vyčíst, že i pro MŠ2 bylo nejjednodušší vyznačit na pracovním listu žíně. Naopak nejobtížnější bylo zakreslit nozdry koně.

Srovnáním výsledků grafů 3 a 4 zjistíme, že MŠ1 byla celkově úspěšnější. Obě MŠ shodně dosáhly největší úspěšnosti v označení žíní a nejvíce chybovaly při zakreslení nozder.

Následující Graf 5 shrnuje počty odpovědí dětí z obou mateřských škol ohledně rozpoznávání konkrétních předmětů z koňského čištění, tedy kartáče a kopytního háčku (viz Příloha C).

Graf 5 – Výsledky rozpoznávání čištění MŠ1 a MŠ2

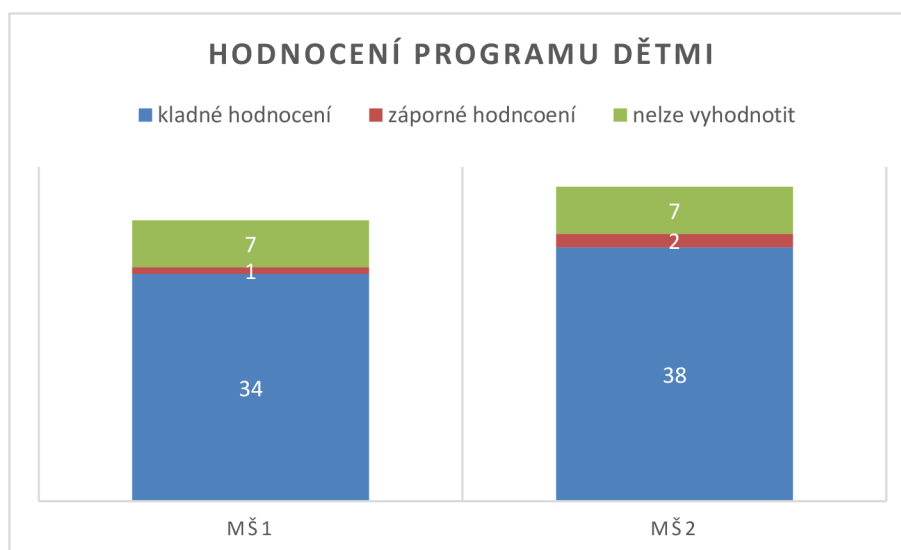

Z uvedeného Grafu 5 je patrné, že rozpoznávání čištění bylo pro děti obtížné. Dále jsme zjistili, že MŠ1 byla v podaných odpovědích opět úspěšnější.

Pro zpracování dat z hodnocení programu dětmi pomocí zakroužkování „smajlíků“ byla zvolena technika analýzy průzkumu „skóre Top 2 Box“, která pracuje s klíčovými hodnotami spojujícími vždy dvě nejvyšší odezvy z předkládané stupnice hodnocení (© Survey Monkey 1999-2024).

Zaznamenané výsledky vyhodnocené výše popisovanou metodou shrnuje Graf 6:

Graf 6 – Hodnocení dopoledního programu dětmi

Z Grafu 6 je zřejmé, že hodnocení programu dětmi zakroužkováním „smajlíků“ dopadlo v obou testovaných mateřských školách podobně. Většina zúčastněných dětí volila kladné hodnocení, v obou skupinách se našly děti, které hodnotily záporně a dále děti, které zakroužkovaly více „smajlíků“, a proto jejich odpověď nemohla být započítána.

4.7.1 Porovnání výsledků MŠ1 a MŠ2

Ze získaných dat vyplývá, že mateřská škola, ve které byli přítomni skuteční koně, dosáhla při ověřování nově získaných znalostí pomocí zmíněného pracovního listu koně lepších výsledků. Práce ve skupině, která proběhla po seznámení s krmivou koní ve skleničkách (viz Příloha E), kdy děti měly za úkol nalézt sklenici s řepnými řízky, proběhla v obou skupinách úspěšně a srovnatelným způsobem a rozpoznání potřeb k čištění koně dopadlo lépe v MŠ1. Hodnocení programu „smajlíky“ dopadlo v obou MŠ podobně.

4.8 Vyhodnocení výukového programu

Po vyzkoušení dopoledního výukového programu v obou mateřských školách by se dalo říci, že se jeví jako funkční.

Reakce na „Tabulka 1: SWOT před návštěvou se skutečnými koňmi (MŠ1)“

Silné stránky

- „Názorné učení díky přítomnosti koně“
V průběhu programu vznikly momenty, kdy živý kůň vysvětlovanou problematiku vhodně doplnil. Například při ukázce částí těla koně, výstroje, předvedení chodů koně a podobně.
- „Zapojení smyslů a spontaneita“
Spontánní chvíle působící na smyslové vnímání vznikly díky přirozenému chování koní. Velkou pozornost vzbudila situace, kdy si kůň odfrkl. Dalším vítaným momentem byla možnost osahat si jednotlivé druhy krmení pro koně.
- „Zážitkové učení“
Skutečnost, že do mateřské školy přišli opravdoví koně, byla pro děti velkým zážitkem, která byla v závěru doplněna možností si na koně sáhnout a pohládit si je.

Slabé stránky

- „Frontální činnost s ohledem na vyšší počet dětí“
Program v MŠ1 děti upoutal i přes jeho frontální podobu. Po dobu trvání akce nebylo potřeba ze strany vyučujících dětí napomínat, tišit ani jinak usměrňovat.
- „Vyšší prožívání a projevy emocí dětí“

Přítomnost skutečných koní stimulovala děti k větší pozornosti a snaze dávat pozor. Neprojevilo se, že by nějaké dítě mělo problém korigovat své emoce a stalo se nevladatelným. Naopak, děti byly pozorné.

Příležitosti

- „Propojení HPSP a MŠ“
Díky zdařilému průběhu programu se toto propojení podařilo. MŠ projevila zájem o zopakování programu a dozvědět se o hiporehabilitaci něco víc po odborné stránce.
- „Vyzkoušení reakcí dětí na koně u nich v MŠ“
Reakce dětí byly pozitivní, z přítomnosti koní byly nadšené.
- „Nová zkušenost pro pedagogy v MŠ“
Vyučujícím se vzdělávací program líbil a chtěli se dozvědět víc.

Rizika

- „Sehranost týmu HPSP“
Tým dokázal být sehraný a podle potřeby vzájemně komunikoval po celou dobu trvání programu. Pro děti i učitelky MŠ realizace proběhla plynule i přes skutečnost, že se samotná prezentace programu a návštěva MŠ daného charakteru konala poprvé. Tomu pravděpodobně napomohla skutečnost, že se jednotliví členové týmu znali a byli seznámeni s náplní programu.
- „Odhadnutí vhodnosti vybraných aktivit“
Náplň programu s ohledem na možnosti (viz 4.5) podle reakcí dětí i vyučujících z MŠ1 byla zvolena dobře.
- „Nepředvídaná reakce dítěte“
Z hlediska bezpečnosti nevznikl žádný moment, že by dítě například neposlechlo a běželo si pohladit koně nebo udělalo něco neočekávaného. Problém se vyskytl při práci s pracovními listy, kde se projevil vlastní nedostatek zkušeností a jistá nesouhra s učitelkami MŠ a některé děti pracovní list místo vyplnění vybarvily.
- „Nečekané situace v kontextu připravenosti koní“
Nevznikla situace, že by koně nevhodně reagovali nebo se něčeho lekli.
- „Přístup učitelek v MŠ1“
Ze strany pedagogického sboru se projevíly osobní vazby s členy HPSP týmu, které zpočátku byly poněkud strnulé především při domlouvání programu před jeho realizací a dále rozdílnost v přístupu k dětem mezi vyučujícími.

Reakce na „Tabulka 2: SWOT před návštěvou s plyšovými koňmi (MŠ2)“

Silné stránky

- „Jednoduchá příprava aktivit bez dopravování koně“
Příprava programu po organizační stránce byla velmi jednoduchá a časově nenáročná.
- „Pouze jeden člověk v týmu“
Přítomnost jednoho člověka byla výhodná skutečností, že nebylo potřeba domluvy s ostatními. Mohl imitovat komunikaci s plyšovými koňmi. Na druhou stranu bylo o to náročnější zachovat ráz programu bez možnosti dialogu s někým dalším.

Slabé stránky

- „Absence koně“
Nahrazení skutečných koní plyšovými děti akceptovaly, jejich reakcí bylo těšení se na „někdy příště“, až MŠ třeba navštíví skutečný kůň nebo se s ním setkají jinde a vyprávěním v úvodu, kde se samy se skutečným koněm setkaly.
- „Teoretický způsob učení bez názornosti“
Zmíněná připomínka z pohledu dětí program neovlivnila. Děti vesměs udržely pozornost, možná nadšení nebylo po celou dobu takové. Z pohledu instruktora byla znát jistá změna v momentech, kdy by se hodila přítomnost živého koně pro lepší názornost. Teoretická forma programu se pravděpodobně projevila při kontrole nově naučených pojmů.

Příležitosti

- „Vyzkoušení pozornosti dětí při programu“
Děti většinu programu udržely pozornost. Líbila se jim část s krmivem, kdy si mohly jednotlivé druhy osahat a hezky se zapojily při skupinové práci, kdy vyhledávaly společnými silami řepné řízky.

Rizika

- „Nízká pozornost dětí a nezaujetí frontálně vedeným programem“
Děti program vesměs zaujal, vnímala jsem nižší spontaneitu a nadšení. Místy bylo potřeba udržovat jejich pozornost pomocí vhodného dialogu s plyšovými koňmi.
- „Přístup učitelek v MŠ“
Vyučující byly velmi milé, vnímala jsem celkově pozitivní atmosféru v celé MŠ a dobrou sebranost s dětmi možná díky nižšímu počtu dětí na třídách. Učitelky reagovaly na program nad mé očekávání kladně a líbil se jim i přes absenci skutečného koně.

Reakce na „Tabulka 3: SWOT po návštěvě se skutečnými koňmi (MŠ1)“

Silné stránky

- „Zjevné nadšení dětí koňmi“
Děti měly velikou radost z toho, že na zahradě v jejich mateřské škole mají živé koně. Těšily se, že si je budou moci pohladit.
- „Názornost výuky“ (chody, čištění)
Přítomností opravdových koní bylo snadné dětem ukázat, o čem se právě povídalo.
- „Spontánní momenty“ (frkání)
Podobné chvílky vyvolávaly mezi dětmi nadšení a větší zájem o průběh programu.
- „Zapojení dětí do programu“
Děti se chovaly se zájmem a přirozeně. S ohledem na počet dětí a zvolenou podobu programu probíhalo začleňování omezeně.
- „Využití závěrečného hlazení koní dětmi jako předmětu motivace a odměny“
Koně si chtěly pohladit všechny děti. Mnohé z nich slovně komentovaly, jakou mají koně srst, že hezky hřejí, voní a podobně.

Slabé stránky

- „Lehká sevřenost týmu v návaznosti na některé pedagogy MŠ“
Jako tým, který prezentuje něco nového, jsme byli nejistí sami o sobě, ač to pro pozorovatele z vnějšku nebylo znát. Naše nejistota byla umocněna jistou sevřeností a nesouladem s některými pedagogy mateřské školy a dále vnímáním rozdílného přístupu k dětem mezi pedagogy samotnými.
- „Má vlastní tréma“
Po dobu trvání programu jsem byla nervózní, ale tým ani učitelky tuto skutečnost nepocítily. Protože s vedením programu nemám zkušenosti, byla pro mne tato možnost cenná a přínosná v podnětech k zamyšlení, na čem zapracovat.
- „Nedůrazné pohlídání pracovního listu u mladších dětí ve skupině“
Špatně jsem pohlídala rozdávání pracovního listu dětem učitelkami. S tím, že by některé mladší děti začaly obrázek vybarvovat dřív, než jsem vysvětlila, co bych od nich potřebovala, jsem nepočítala.

Příležitosti

- „Projevení zájmu MŠ o podobné aktivity a zájem o zopakování programu“

Potěšilo mne, že vedení MŠ ze své strany projevilo, že by rádi podobný program s koňmi zopakovali v příštím školním roce.

- „Zájem o vysvětlení působení HPSP a odbornosti aktivit“
Vyučující se dále zajímali o hiporehabilitaci a možnosti jejího působení.

Rizika

- „Výdělek – zaplacení všech členů týmu a nákladů za koně“
Tato úvaha byla pouze teoretická, protože jsem úplatu nemusela řešit díky ochotě zapojených členů týmu vyzkoušet program bez odměny. Mateřská škola program neplatila, ale projevila o něho zájem v nadcházejícím školním roce.
- „Pozdní oslovení MŠ po vyčerpání projektů na příslušný školní rok“
Zorientovala jsem se v problematice projektů. Navíc jsem se dozvěděla, že je běžným postupem, že mnohé programy platí rodiče a MŠ by tak volila i v tomto případě.

Reakce na „Tabulka 4: SWOT po návštěvě s plyšovými koňmi (MŠ2)“

Silné stránky

- „Jednodušší prezentace programu díky přítomnosti pouze mé osoby“
Bylo znát, že jsem program prezentovala sama, což přineslo své výhody i nevýhody.
- „Hřejivá atmosféra v MŠ ze strany vyučujících“
V mateřské škole jsem se cítila velmi dobře i přes to, že prováděný program byl pouze „náhradou“ za skutečné koně. Paní učitelky byly mladší a celkově uvolněnější.
- „Větší komunikativnost dětí“
Děti byly více komunikativní. Možná díky rozdílnému přístupu k dětem mezi mateřskými školami, možná i tím, že děti z MŠ2 bydlí přeci jen ve větším městě.

Slabé stránky

- „Chyběla názornost ve výuce“
U několika momentů jsem pocítila, že možnost ukázat diskutované na skutečném koni by bylo jednodušší, rychlejší a vhodnější.
- „Vyplňování pracovního listu v sedě na lavičce“
Oproti MŠ1 se vyplňování pracovního listu uskutečnilo na lavičce, což bylo jednodušší tím, že se děti nikam nepřesouvaly, ale nebyla dodržena tzv. hygiena psaní.
- „Horší manipulace s krmením ve skleničkách“ (posíláním mezi sebou)

Prozkoumání krmení proběhlo posíláním skleniček mezi lavičkami. Přínos spočíval v tom, že děti spolupracovaly, nevýhodou však byla horší přístupnost pro mě a nižší pozornost všech dětí najednou při vysvětlování, co ve které skleničce najdeme.

Příležitosti

- „Děti i učitelky se těší na návštěvu s opravdovým koníkem“
Paní učitelky daly najevo, že by se jim velmi líbilo zopakování programu s živým koněm.
- Získání zkušeností s vytvořením dopoledního programu pro MŠ“
Vymýšlení programu i jeho realizace v mateřské škole pro mne byla dobrou zkušeností, za kterou jsem velmi ráda.

Rizika

- „Nezájem MŠ o podobný program bez koně“
Vyučující i děti projevili zájem o zopakování programu, ale se živými koňmi. O zopakování programu s plyšovými koňmi mateřská škola neprojevila zájem.

5 Interpretace výsledků a diskuze

Na tomto místě je vhodné podotknout, že motivací pro uskutečnění navrženého programu bylo vyzkoušet, co vše obnáší přítomnost živého koně v mateřské škole. Jeho průběh by šel vymyslet lépe a mohl by mít mnoho podob.

Pro sestavování podobných programů s dětmi lze využívat dostupnou literaturu. Například Jančaříková a Havlová (2014) se ve své publikaci věnují zařazování aktivit s různými zvířaty do mateřské školy. Jejich návrhy nejsou primárně určeny pro využití s koňmi, ale jednotlivé činnosti se mohou podle potřeby přizpůsobovat. Zajímavou inspiraci přináší propojení s environmentální výchovou. Působení koně ve výchově a vzdělávání se věnuje Janáková (viz podkapitola 1.5), která dále představuje konkrétní „*metodickou inspiraci*“ pro práci s dětmi a koňmi v předškolním vzdělávání s využitím prvků zmiňované environmentální výchovy (Janáková, 2023).

Výčet konkrétních postupů, kdy je kůň zapojen do výuky a vzdělávání, nabízí metodika ČHS „Učíme se s koňmi“ představující tříletý projekt „Využití koní při neformálním vzdělávání dětí a studentů“, který je však zaměřený na jinou cílovou skupinu než děti předškolního věku (Kolektiv autorů ČHS, 2023).

Jak je již v práci zmíněno, podle uvedené metodiky ČHS byl sestaven dopolední program „Koně u nás ve školce“. Upravená verze programu a její vyzkoušení v mateřské škole přineslo zjištění, že tato metodika použitá s určitými obměnami nalezne své uplatnění i pro menší děti. Mnohé konkrétní postřehy a informace o zkušenostech s dopoledním programem „Koně u nás ve školce“, přináší rozbor SWOT analýzou (viz podkapitola 4.3 a 4.8).

Šetření pro mne bylo velmi přínosné zkušenostmi, které jsem díky němu získala. Jmenovitě samotná organizace programu, dále spolupráce s dětmi, vyučujícími z mateřských škol a se členy HPSP týmu. Celkový výsledek mne potěšil. Ukázalo se, že zvolený dopolední program je pro potřeby mateřské školy využitelný v praxi.

Interpretace výsledků

Nyní se budu zabývat interpretací a analýzou jednotlivých výsledků šetření a zodpovězením stanovených výzkumných otázek.

Porovnáním výsledků z MŠ1 a MŠ2 vyšlo najevo, že ve vyplnění pracovního listu (viz Příloha B) a v rozpoznávání vybraných potřeb z čištění pro koně, tedy kartáče a kopytního háčku (viz Příloha D) byla úspěšnější skupina, ve které byli skuteční koně.

Díky tomuto výsledku můžeme odpovědět na **Výzkumnou otázku A**: Při jaké podobě programu si děti dokázaly lépe zapamatovat nové pojmy?

Z grafů 3, 4 a 5 uvedených v podkapitole 4.7 je patrné, že lépe si děti zapamatovaly pojmy při podobě programu se skutečným koněm.

Dále se zaměřím na **Výzkumnou otázku B**: Jak dopadlo hodnocení programu dětmi?

O hodnocení programu nám přináší informace Graf 6, ze kterého vyplývá, že se dopolední program líbil v testovaných skupinách podobně bez ohledu na skutečnost, zda programem provázeli opravdoví nebo plyšoví koně.

Jako poslední zbývá zodpovědět **Výzkumnou otázku C**: Jakým způsobem mohla přítomnost skutečného koně zajistit efektivnější výuku?

Pokud budeme vycházet z pedagogických principů podle Jana Amose Komenského, s jejichž zohledněním byl program připravován (viz 4.4.2), zajištění efektivnější výuky díky skutečným koním mohlo pozitivně ovlivnit projevy principu názornosti a aktivity. Přítomnost skutečných koní umožnila lepší názornost předkládaného programu oproti variantě s plyšovými koňmi a jejich přítomnost pravděpodobně pozitivně ovlivnila i aktivnější prožívání dětí po dobu trvání programu.

V zahraničních zdrojích nalezneme odkazy předkládající přínosy v zapojení koně do výuky, ve kterém lze pozorovat značný potenciál zkoumaný především na základních a středních školách. Studií zabývajících se dítětem v předškolním věku postupně přibývá. Například VŠ „Uniwersytet Śląski“ z polských Katovic v loňském roce zkoumala šestitýdenní program využívající interakci s koňmi pro rozvoj čtenářské gramotnosti, do kterého bylo zapojeno dvě stě žáků MŠ a ZŠ. Jeho výsledky prokázaly „*statisticky významný nárůst ukazatelů gramotnosti*“ (© McKissock, 2023). Experimentální studie Washingtonské státní univerzity Pullman prováděná u 5 - 8letých dětí prokázala pozitivní vliv aktivit s podporou koní v programu o délce 11 týdnů společnosti PATH Int. v sociální oblasti, která zároveň poukazuje na potřebu dalšího zkoumání konkrétních složek učení s koňmi (© Pendry a Roeter, 2013).

Limity výzkumu

Pro výzkumné šetření byly použity výsledky dětí ze dvou mateřských škol, což je pro objektivnější závěr malý vzorek. O dětech z testovaných skupin bylo možné zjistit více informací. Například rozdělit výsledky chlapců a dívek, přihlídnout k věku dětí, podle kterého mohly být rozřazeny do skupin nebo zjistit, zda jsou v kolektivu přítomny děti se speciálními nebo individuálními potřebami. Tímto jsem se však v práci nezabývala. V obou skupinách byly zastoupeny děti, které na začátku školního roku nastupovaly do MŠ ve věku dvou let. Vzdělávání dětí v raném věku přináší svá specifika a pravděpodobně ovlivnilo výsledky zkoumaných skupin (Splavcová a Kropáčková, 2016).

Programem provázel v každé mateřské škole rozdílný tým lidí a v konečném důsledku mohla i tato skutečnost ovlivnit výsledky dětí. V MŠ1 to byl kompletní HPSP tým, tedy dva instruktoři a jeden asistent, v MŠ2 však programem provázel pouze jeden instruktor.

Zapamatování ukazovaných předmětů z koňského čištění by možná mohlo dopadnout lépe, kdyby bylo používání kartáče a kopytního háčku předvedeno přímo na přítomných koních (živých i plyšových).

Dalším ovlivňujícím faktorem mohla být skutečnost, že podobný program byl zkoušen prvně bez předchozích zkušeností. To se projevilo především při organizaci s vyplňováním pracovního listu, který umocnila i rozdílná spolupráce s vyučujícími ze zapojených MŠ.

Samotné hodnocení programu dětmi pomocí barevných „smajlíků“ přineslo pochybnosti. Některé děti kroužkovaly „smajlíky“ nikoli podle jejich výrazu, ale podle barvy. Možná bych pro příště zvolila jejich černobílou variantu.

Zajímavé by bylo zabývat se výzkumným šetřením komplexněji s přihlédnutím na možnosti paměti dětí například předložením kontrolního pracovního listu s odstupem času nebo po zopakování nových pojmů například po týdnu a následném zjišťování, kolik pojmů si děti zapamatovaly. Tímto směrem jsem se však v práci nevydala.

Z provedení dopoledního programu vyplynulo, že mateřské školy zaujal. To by korespondovalo i s výsledky dotazníku (viz podkapitola 3.1.7), ze kterých bylo patrné, že využití koní v mateřské škole může nalézt své místo. Pedagogů, kteří by splňovali umění práce s koňmi a odpovídající pedagogickou způsobilost je však zatím málo (Janáková, 2023).

Závěr

Cílem diplomové práce bylo sestavení a následné vyzkoušení vhodného dopoledního vzdělávacího programu pro mateřskou školu s využitím prvků HPSP. Práce pro mne znamenala ověření myšlenky využití koně v MŠ při hiporehabilitaci, které se uskutečnilo ve dvou mateřských školách, předloženým způsobem.

Úvodní kapitoly tvoří teoretický podklad práce. Záměrem první kapitoly je seznámení s hiporehabilitací a jejím zařazením mezi vědní disciplíny, historií a používanou terminologií. Druhá kapitola shrnuje problematiku mateřské školy a dítěte předškolního věku. Třetí kapitola přibližuje možnosti realizace hiporehabilitace v České republice, podrobněji se zabývá hiporehabilitací v pedagogické a sociální praxi a je doplněna o dotazník zjišťujícím zkušenosti se zvířaty v mateřských školách.

Čtvrtá kapitola představuje dopolední vzdělávací program „Koně u nás ve školce“ a uvádí, jakým způsobem došlo k jeho vytvoření a hodnotí jej pomocí SWOT analýzy. Dále se zabývá samotným výzkumem. Shrnuje jeho záměr, průběh a výsledky včetně jejich vyhodnocení.

Pro výzkumné šetření byl použit kvalitativní výzkum, který proběhl ve dvou vybraných mateřských školách. Z šetření vyšlo najevo, že zapojení koně do výuky bylo efektivní. S koněm se toho naučili víc, i přes to, že obě skupiny zaujal program stejně.

Závěrečná kapitola je věnována diskuzi, která nejprve rozepisuje informace o programech vhodných pro mateřské školy a dále rozebírá a komentuje dosažené výsledky obou mateřských škol.

Domnívám se, že hlavní cíl diplomové práce, který spočíval v porovnání dopadu výuky s opravdovým a plyšovým koněm ve dvou testovacích skupinách na schopnosti dětí naučit se novým pojmům během dopoledního programu, byl naplněn stejně jako dílčí cíle, které se zabývaly porovnáním rozdílů v hodnocení dopoledního programu dětmi a zjištěním rozdílů v počtu správných odpovědí mezi zapojenými skupinami.

Použitá literatura

BICKOVÁ, Jaroslava. *Zooterapie v kostce: Minimum pro terapeutické a edukativní aktivity za pomoci zvířete*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1585-1.

BLÁHA, Arnošt. *Sociologie dětství*. Brno: Komenium, 1948.

Česká hiporehabilitační společnost, z.s. *Historie hiporehabilitace a ČHS*. Hostivice: Baron, 2021. ISBN 978-80-88121-66-4.

HANUŠ, Radek a CHYTILOVÁ, Lenka. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2816-2.

HERMANNOVÁ, Hana, MÜNICHOVÁ, Daniela, NERANDŽIČ, Zoran a kolektiv. *Základy hipoterapie*. Praha: Profi Press, 2014. ISBN 978-80-86726-57-1.

HOLLÝ, Karol a HORNÁČEK, Karol. *Hipoterapie: léčba pomocí koně*. Ostrava: Montanex, a.s., 2005. ISBN 80-7225-190-2.

JANČAŘIKOVÁ, Kateřina a HAVLOVÁ, Jana. *Činnosti se zvířaty v předškolním vzdělávání*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-7496-166-3.

JANKOVSKÝ, Jiří. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-7254-192-7.

JISKROVÁ, Iva, CASKOVÁ, Vladimíra a DVOŘÁKOVÁ, Tereza. *Hiporehabilitace*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2010. ISBN 978-80-7375-390-0.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.

KOZEL, Roman, MYNÁŘOVÁ, Lenka a SVOBODOVÁ, Hana. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 9788024719115.

KULICHOVÁ, Jana et al. *Hiporehabilitace*. Praha: Nadace OF, 1995.

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea (ed.). *Edukace dětí se speciálními potřebami v raném a předškolním věku*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-063-8.

MACHOVÁ, Kristýna a kolektiv. *Zapojení zvířat do zoorehabilitace: Skripta pro studenty*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2021. ISBN 978-80-213-3067-2.

MANĚNOVÁ, Martina. *Pracovní listy v mateřské škole a na 1. stupni základní školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-499-1.

MATOUŠEK, Oldřich a kolektiv. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MAZÁNKOVÁ, Martina. *Inkluze v mateřské škole: Děti s PAS, ADHD a handicapem*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1365-9.

MILICHOVSKÝ, Miloš. *Kapitoly ze somatopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452, 001-3.

MÜLLER, Oldřich (ed.) a kolektiv. *Terapie ve speciální pedagogice*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4172-7.

NERANDŽIČ, Zoran. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-0189-8.

OPRAVILOVÁ, Eva a GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Rok v mateřské škole*. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-703-9.

POSPÍŠIL, Jiří. *Hodnoty a volný čas: nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. ISBN 978-80-244-6236-3.

PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Tvorba vzdělávacího seznamu*. Praha: Triton, 2006. 80-7254-712-7.

SPLAVCOVÁ, Hana a KROPÁČKOVÁ, Jana. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

SVOBODOVÁ, Zuzana (ed.). *Svobodný čas: pedagogika volného času jako výchova ke svobodě*. Praha: Karolinum, 2023. ISBN 978-80-246-5474-4.

VELEMÍNSKÝ, Miloš. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků: Canisterapie, hiporehabilitace, felinoterapie, další zvířecí druhy v zooterapii*. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.

VOTAVA, Jiří a kolektiv. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0708-5.

ZAPLETALOVÁ, Eliška a STODŮLKOVÁ, Eva. *Průvodce předškolní pedagogikou*. Beroun: Machart, 2023. ISBN 978-80-7656-066-6.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4590-9.

Internetové:

- ČHS1: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Hiporehabilitace jak má být*. Online. 2023. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/>. [cit. 2023-12-09].
- ČHS2: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Hiporehabilitace jak má být*. Online. 2023. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/>. [cit. 2023-12-12].
- ČHS3: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Oficiální slovník České hiporehabilitační společnosti*. Online. 2023. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/vitejte/o-nas/oficialni-slovník/>. [cit. 2023-12-09].
- ČHS4: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Hipoterapie ve fyzioterapii a ergoterapii – HTFE*. Online. 2020. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/hiporehabilitace/pro-odborniky/htfe/>. [cit. 2023-12-09].
- ČHS5: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Hiporehabilitace v pedagogické a sociální praxi – HPSP*. Online. 2020. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/hiporehabilitace/pro-odborniky/hpsp/>. [cit. 2023-12-09].
- ČHS6: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Hipoterapie v psychiatrii a psychologii – HTP*. Online. 2020. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/hiporehabilitace/pro-odborniky/http/>. [cit. 2023-12-09].
- ČHS7: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Oficiální slovník České hiporehabilitační společnosti*. Online. 2020. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/vitejte/o-nas/oficialni-slovník/>. [cit. 2023-12-09].
- ČHS8: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Kurzy*. Online. 2020. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/kurzy/>. [cit. 2023-12-09].
- ČHS9: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Hiporehabilitační střediska*. Online. 2020. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/provozovatele-hiporehabilitace/>. [cit. 2023-12-09].
- ČHS10: ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST. *Hiporehabilitační střediska*. Online. 2020. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/provozovatele-hiporehabilitace/>. [cit. 2023-12-09].

CABALLINUS. *Ceník*. Online. 2024. Dostupné z: <https://caballinus.cz/sluzby/cenik/>. [cit. 2024-03-05].

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE: Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů. *Studijní dokumenty*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.af.czu.cz/cs/r-6780-studium/r-6793-studijni-programy>. [cit. 2023-01-08].

ESAAT. About us. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.esaat.org/en/about-us/>. [cit. 2023-12-16].

FARMA ZEUSOV. *Horse Assisted Education*. Online. 2015. Dostupné z: <https://zeus43.webnode.cz/vzdelavani-s-konmi/horse-assisted-education/>. [cit. 2024-04-10].

HETI. *HETI History*. Online. 2021. Dostupné z: <https://hetifederation.org/history/>. [cit. 2023-02-16].

HORSES&HUMANS RESEARCH FOUNDATION. *About*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.horsesandhumans.org/about>. [cit. 2024-01-18].

HUCUL CLUB. *O nás*. Online. 2012. Dostupné z: <https://www.huculclub.eu/html/o%20nas.html>. [cit. 2023-11-26].

INTERNATIONAL ASSOCIATION OF HUMAN-ANIMAL INTERACTION ORGANIZATIONS. *IAHAIO White paper*. Online. 2018. Dostupné z: https://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2018/04/iahaio_wp_updated-2018-final.pdf. [cit. 2023-12-16].

JANÁKOVÁ, Monika. *Horse Assisted Education („Učení s asistencí koní“) a jeho potenciál v oblasti pedagogiky a environmentální výchovy*. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/629/868>. ISSN 1802-3061. [cit. 2023-11-05].

JANÁKOVÁ, Monika. *Kůň v pedagogické praxi. Aktivita s koněm (nejen) v rámci EVVO pro MŠ a ZŠ. Využití koně v mimoškolních a volnočasových aktivitách. (Horse Assisted education)*. Online. 2023. Dostupné z: JANÁKOVÁ, Monika. *Horse Assisted Education („Učení s asistencí koní“) a jeho potenciál v oblasti pedagogiky a environmentální výchovy*. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/629/868>. ISSN 1802-3061. [cit. 2023-11-05]. [cit. 2023-11-05].

JANATOVÁ, Markéta; KUBRICHTOVÁ, Ida a SVOBODOVÁ, Xenia. *Zoorehabilitace*. Online. 2024. Dostupné z: https://www.kamenityvrch.cz/wp-content/uploads/2024/05/Zoorehabilitace_informace.pdf. [cit. 2024-04-26].

KOLEKTIV AUTORŮ ČESKÉ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOSTI. *Učíme se s koňmi: Využití koní při neformálním vzdělávání dětí a studentů*. Online. 2023. Dostupné

z: https://www.osbonanza.cz/media/attachments/2023/05/17/chs_ucime_se_s_konmi_web.pdf. [cit. 2023-04-20].

LANTELME, Věra. *Léčba koňmi: 2. Rozvoj hiporehabilitace ve světě*. Online. 2009. Dostupné z: <https://equichannel.cz/clanky/lecba-konmi/lecba-konmi-2-rozvoj-hiporehabilitace-ve-svete>. [cit. 2023-12-10].

MANAGEMENT MANIA. *SWOT Analýza*. Online. 2020. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/swot-analyza>. [cit. 2024-05-03].

MCKISSOCK, Helen Blair. *Horse Interaction as Motivation for Development of Literacy Skills in Emergent Readers*. Online. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2023. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1169895>. [cit. 2024-05-06].

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ. *Vyučované předměty - prezenční*. Online. 2024. Dostupné z: <https://mendelu.cz/studijni-programy/zootechnika-chov-koni-a-agroturistika/?rup=aHR0cHM6Ly9tZW5kZWx1LmN6L3VjaGF6ZWMvYWdyb25vbWlja2EtZmFrdWx0YS8%2FcHNuPTE1NDYuNjY2NjI1OTc2NTYyNSZ0PW1hc3RlcnMmZmk9MTgx&psn=2386.666748046875>. [cit. 2024-01-08].

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *TM 8: Zooterapie v rámci programu dobrovolnictví ve zdravotních službách*. Online. 2023. Dostupné z: <https://mzd.gov.cz/wp-content/uploads/2023/10/8-TM-Zooterapie-v-ramci-PDZS.pdf>. [cit. 2023-12-05].

MIRÁKL CENTRUM HIPOREHABILITACE. *Kdo jsme*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.chmirakl.cz/o-nas/kdo-jsme>. [cit. 2024-02-26].

MŠMT MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Nejčastější dotazy k předškolnímu vzdělávání*. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>. [cit. 2024-03-15].

MŠMT MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Dokument ke stažení: RVP PV září 2021*. Online. 2021. Dostupné z: <https://sdv.msmt.cz/file/56051/>. [cit. 2024-03-19].

OMALOVÁNKY A DĚTSKÉ VÝUKOVÉ HRY. *Omalovánky k vytisknutí - Kuň - strana 1*. Online. 2023. Dostupné z: http://www.omalovanky-zde.cz/kun_omalovanky.php. [cit. 2023-05-20].

PATH INTERNATIONAL. *Equine - Assisted Learning*. Online. 2023. Dostupné z: <https://pathintl.org/certification/equine-assisted-learning/>. [cit. 2024-02-24].

PENDRY, Patricia a ROETER, Stephanie. *Experimental Trial Demonstrates Positive Effects of Equine Facilitated Learning on Child Social Competence*. Online. 2013. Dostupné z: <https://www.cabidigitallibrary.org/doi/full/10.1079/hai.2013.0004>. [cit. 2024-05-03].

SLOVENSKÁ HIPOTERAPEUTICKÁ ASOCIÁCIA. *Historia*. Online. 2024. Dostupné z: <http://www.hipoterapia-sha.sk/sha-hipoterapia-sk/1-O-NAS/1-Historia>. [cit. 2024-02-16].

STANJUOVÁ, Petra. *Hodnotící kartičky*. Online. 2010. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Kabinet/ZRuzne/Hodnocen%C3%AD_a_sebehodnocen%C3%AD/Hodnot%C3%ADc%C3%AD_karti%C4%8Dky. [cit. 2024-05-05].

SURVEYMONKEY. *How to use a Top 2 Box score in your survey analysis*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.surveymonkey.com/mp/top-2-box-scores/>. [cit. 2023-08-12].

UNIFY UNIE FYZIOTERAPEUTŮ ČESKÉ REPUBLIKY. *O nás*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.unify-cr.cz/o-nas>. [cit. 2024-02-26].

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. *Studijní informační systém UK*. Online. 2024. Dostupné z: https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=search&nazev=hipo&kod=&match=substring&srch_nazev=0&srch_nazev=1&fak=11000&ustav=&sekce=&trida=&klas=&p4euplus=&pvirtmob=&pvyjazyk=&sem=&pocet=20&ujmeno=&utyp=3&b=Hledej. [cit. 2024-01-08].

ÚZIS ÚSTAV ZDRAVOTNICKÝCH INFORMACÍ A STATISTIKY ČR. *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/index.php?pg=registry-sber-dat--klasifikace--mezinarodni-klasifikace-funkcnich-schopnosti>. [cit. 2024-02-12].

Seznam příloh

Příloha A – Dotazník

Příloha B – Ukázka pracovního listu: Koník

Příloha C – Ukázka pracovního listu: Hodnoticí škála „smajlíků“ (vlastní)

Příloha D – Koňské čištění (vlastní fotografie)

Příloha E – Krmné směsi (vlastní fotografie)

DOTAZNÍK

Umíte si představit návštěvu poníka přímo ve Vaší MŠ formou projektového dne?

ANO / NE

Umíte si představit pravidelnou spolupráci s poníkem ve vaší MŠ zařazením do odpoledních volnočasových aktivit dětí?

ANO / NE

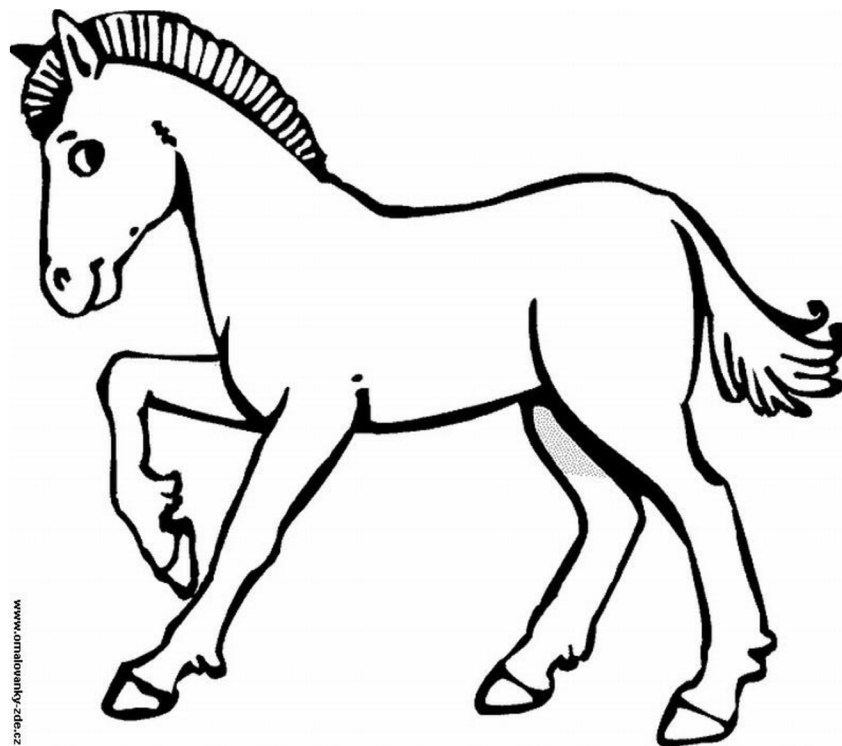
Máte ve vaší mateřské škole zkušenost s programem se zvířaty?

ANO / NE

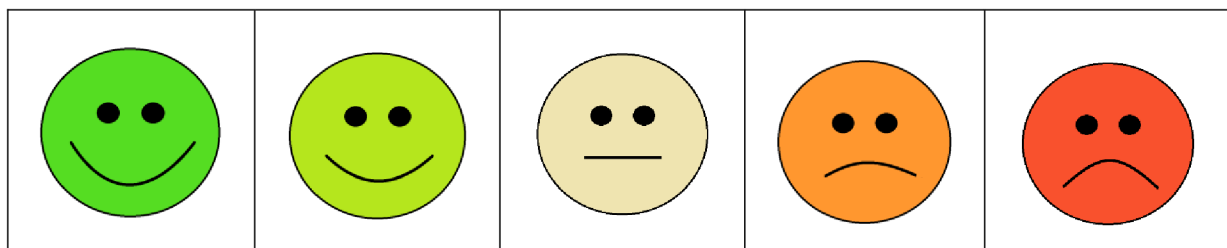
Máte ve vaší mateřské škole zkušenost s návštěvou koní?

ANO / NE

Příloha B – Ukázka pracovního listu: Koník

Příloha C – Ukázka pracovního listu: Hodnoticí škála „smajlíků“

Příloha D – Koňské čištění: kartáč a kopytní háček

Příloha E – Krmné směsi

